SANSKRIT_5_GRAMMAR

5.1 TERMINOLOGY

अवग्रह ऽ	Elision of an initial *a* – ऽर्जुनः. Sometimes hinting at सन्धि of *a*/*ā* – अम्बाऽसक्त (*ā-a*), अम्बाऽऽसक्त (*ā-ā*)
हल्-अन्त ्	Consonant ending – त्वम्
विराम ।	Pause, Stop – सत्यमेव जयते ।
पूर्ण-विराम ॥	Full Stop, ending a verse – … किमकुर्वत सञ्जय ॥ Often with the verse number – … किमकुर्वत सञ्जय ॥१॥

Abbreviation mark ° – गी° (for गीता), also as repetition of words – भूपति, °तल (for भूतल)

A single letter is called -कार (as in अ-कार), a pair of letters is called -द्वय (as in अ-द्वय), and the whole alphabet वर्ण-क्रम. वर्ण are divided into स्वर (पाणिनि अच्) and व्यञ्जन (हल्). The first 5 स्वर have two forms, ह्रस्व and दीर्घ. स्वर can be followed by अनुस्वार or विसर्ग. Rarely the स्वर itself is nasalized, marked with चन्द्र-बिन्दु ँ. व्यञ्जन are further divided into 5 वर्ग, अन्तः-स्थ and sibilants.

The classifications of letters is **1.** according to प्रयत्न into अ-स्पर्श, स्पर्श, and अन्तः-स्थ; **2.** according to प्राण into महा-प्राण and अल्प-प्राण; **3.** according to घोष into स-घोष and अ-घोष; and **4.** according to the place of articulation into कण्ठ्य, तालव्य, मूर्धन्य, दन्त्य, and ओष्ठ्य.

5.2 CHANDAS

Sanskrit composition may be in the form of prose or verse. A verse consists of four पाद, arranged in two lines. Each पाद is regulated by its meter, which is defined in छन्दस्, whereby each अक्षर is given 1 or 2 मात्रा, to pronounce, rarely 3. An अक्षर with 1 मात्रा is called लघु and with 2 मात्रा गुरु.

The number of अक्षर in each पाद of a regular meter can theoretically vary from 1 to 999. Each of these classes comprehends a great number of possible meters according to the different modes in which लघु and गुरु अक्षर may be distributed. The most prominent meter is called अनुष्टुप्, and has 8 अक्षर in each पाद. In it, the 5th अक्षर should be लघु ('•'), the 6th गुरु ('–'), the 7th गुरु in the 1st and 3rd पाद, and लघु in the 2nd and 4th पाद. The other अक्षर are free ('x'), either लघु or गुरु. Exceptions are always possible, and are called आर्ष-प्रयोग.

<table>
<tr><th>अक्षर</th><th>मात्रा (Vertical lines mark a possible short pause)</th><th>Name</th></tr>
<tr><td>8</td><td>x x x x · – – x
x x x x · – · x</td><td>अनुष्टुप्</td></tr>
<tr><td>8</td><td>· – · – | · – · –</td><td>प्रमाणिका</td></tr>
<tr><td>8</td><td>– · · – | – · · –</td><td>माणवक</td></tr>
<tr><td>9</td><td>· · – | · – · – · –</td><td>भुजङ्ग-सङ्गता</td></tr>
<tr><td>9</td><td>– · · – – | – · · –</td><td>मणि-मध्य</td></tr>
<tr><td>10</td><td>– · · – – | – · · – –</td><td>रुक्मवती</td></tr>
<tr><td>10
+11</td><td>· · – · · – · – · –
· · – – · · – · – · –</td><td>वियोगिनी</td></tr>
<tr><td>11</td><td>· · · – · – | – · – · –</td><td>इन्दिरा</td></tr>
<tr><td>11</td><td>· – · – – | · · – · – –</td><td>उपेन्द्र-वज्रा</td></tr>
<tr><td>11</td><td>– · – | · · · – · · – –</td><td>स्वागता</td></tr>
<tr><td>11</td><td>– · – | · · · – · – · –</td><td>रथोद्धता</td></tr>
<tr><td>11</td><td>– – · – – | · · – · – –</td><td>इन्द्र-वज्रा</td></tr>
<tr><td>11</td><td>x – · – – | · · – · – –</td><td>उपजाति</td></tr>
<tr><td>11</td><td>– – – – | · · – – · – –</td><td>वातोर्मी</td></tr>
<tr><td>11</td><td>– – – – | – · – – · – –</td><td>शालिनी</td></tr>
<tr><td>11
+12</td><td>· · – · · – · · – · –
· · · – · · – · · – · –</td><td>हरिण-प्लुता</td></tr>
<tr><td>12</td><td>· · · · – | · · – · · – –</td><td>ताम-रस</td></tr>
<tr><td>12</td><td>· · · · – | · · – · – · –</td><td>मालती</td></tr>
<tr><td>12</td><td>· · · – · · – · · – · –</td><td>द्रुत-विलम्बित</td></tr>
<tr><td>12</td><td>· · – · | · – · · | – · · | –</td><td>तोटक</td></tr>
<tr><td>12</td><td>· · – · – | · · · – · · –</td><td>प्रमिताक्षरा</td></tr>
<tr><td>12</td><td>· – · · · – | · – · · · –</td><td>जलोद्धत-गति</td></tr>
<tr><td>12</td><td>· – · – – | · · – · – · –</td><td>वंश-स्थ</td></tr>
<tr><td>12</td><td>· – – · – – | · – – · – –</td><td>भुजङ्ग-प्रयात</td></tr>
<tr><td>12</td><td>– · – · | · · – · · · · –</td><td>चन्द्र-वर्त्म</td></tr>
<tr><td>12</td><td>– · – – · – | – · – – · –</td><td>स्रग्विणी</td></tr>
<tr><td>12</td><td>– – · – – · · – · – · –</td><td>इन्द्र-वंशा</td></tr>
<tr><td>12</td><td>– – · · – – | – – · · – –</td><td>मणि-माला</td></tr>
<tr><td>12</td><td>– – – – | · · · · – – – –</td><td>जलधर-माला</td></tr>
<tr><td>12</td><td>– – – – – | – · – – · – –</td><td>वैश्व-देवी</td></tr>
<tr><td>12
+13</td><td>· · · · · · – · – · – –
· · · · – · · – · – · – –</td><td>पुष्पिताग्रा</td></tr>
<tr><td>13</td><td>· · · · · · – | – · – – · –</td><td>क्षमा</td></tr>
<tr><td>13</td><td>· · – · – · | · · – · · – –</td><td>कलहंस</td></tr>
</table>

13	• • – • – • | • • – • – • –	मञ्जु-भाषिणी
13	• – • – | • • • • – • – • –	रुचिरा
13	– – – | • • • • – • – • – –	प्रहर्षिणी
13	– – – – | – • • – – • • – –	मत्त-मयूरी
14	• • • • • • – | • – • • – • –	अपराजिता
14	• • • • – • | – • • • – • • –	प्रमदा
14	• • – • – | • • • – • – – • –	पथ्या
14	– – • – • • • – | • • – • – –	वसन्त-तिलका
14	– – – – | • • • • • • – – – –	मध्य-क्षामा
15	• • • • • • – – | – • – – • – –	मालिनी
15	– • – • – • – | • – • – • – • –	तूणक
15	– – – – – – – – – – – – – – –	लीला-खेल
16	• • • • – • – • • • – • – • – –	वाणिनी
16	• – • – • – • – | • – • – • – • –	पञ्च-चामर
16	– • – • – • – • | – • – • – • – –	चित्र
17	• • • • • – | – – – – | • – • • – • –	हरिणी
17	• • • • – • – • | • • – • • – • • –	नर्दटक
17	• – • • • – • – | • • • – • – – • –	पृथ्वी-गुरु
17	• – – – – – | • • • • • – – • • • –	शिखरिणी
17	– – – – | • • • • • – – • – – • – –	मन्दाक्रान्ता
18	• • • • • • – • | – – • – – | • – – • –	नाराच
18	• • • • – • – • • • – | • – • – – • –	नन्दन
18	– – – • • – • – • • • – | – – • • • –	शार्दूल-ललित
19	• – – – – – | • • • • • – | – • – – • – –	मेघ-विस्फूर्जिता
19	– – – • • – • – • • • – | – – • – – • –	शार्दूल-विक्रीडित
19	– – – – • – – | • • • • • • – | – • • • –	सुरसा
19	– – – – • – – | • • • • • – | – – • • • –	सुमधुरा
21	– – – – • – – | • • • • • • – | – • – – • – –	स्रग्धरा

5.3 SANDHI

Immediate sounds and words can be joined, ‘making सन्धि’, which has given Sanskrit a great fluidity. सन्धि is obligatory within नाम, समास, and between उपसर्ग and धातु. It is optional in a सूत्र, in sentences and conversation.

			Examples
(1) *-a/ā*	+	***a/ā-***	महा-आत्मा → महात्मा
(2)	+	***i/ī-***	गण-ईश → गणेश
(3)	+	***u/ū-***	पुरुष-उत्तम → पुरुषोत्तम
(4)	+	***ṛ/ṝ-***	देव-ऋषि → देवर्षि
(5)	+	***e/ai-***	न एव → नैव
(6)	+	***o/au-***	उत्तम-ओजस् → उत्तमौजस्
(7) *-i/ī*	+	***i/ī-***	रवि-इन्द्र → रवीन्द्र
(8)	+	other स्वर	यदि अपि → यद्यपि
(9) द्वि-वचन *-ī*	+	स्वर	मुनी अत्र → Ø (no सन्धि)
(10) *-u/ū*	+	***u/ū-***	बाहु-उदर → बाहूदर
(11)	+	other स्वर	मनु-अन्तर → मन्वन्तर
(12) द्वि-वचन *-ū*	+	स्वर	गुरू अत्र → Ø
(13) अव्यय अ आ	+	स्वर	अ अनन्त → Ø
(14) *-ṛ/ṝ*	+	*ṛ-*	पितृ-ऋण → पितॄण
(15)	+	other स्वर	पितृ-उदय → पित्रुदय
(16) *-e*	+	***a-***	वन्दे अहम् → वन्दे ऽहम्
(17)	+	other स्वर	अग्रे आसीत् → अग्रय् ... → अग्र ...
(18) द्वि-वचन *-e*	+	स्वर	गङ्गे अत्र → Ø
			भजेते (verb) अजितम् → Ø
(19) ***-ai***	+	स्वर	गोप्यै आसनम् → गोप्याय् ... → गोप्या ...
(20) ***-o***	+	***a-***	नमो अस्तु → नमो ऽस्तु
(21)	+	other स्वर	विष्णो इह → विष्णव् ... → विष्ण ...
(22) अव्यय *-o*	+	स्वर	नो अच्युत → Ø

(23) सम्बोधन *-o*	+	इति	विष्णो इति → विष्णव् ... / Ø
(24) ***-au***	+	स्वर	द्वौ इमौ → द्वाविमौ
(25) all स्वर (optional after दीर्घ)	+	***ch-***	न छिन्द्यात् → न च्छिन्द्यात्

(26) ***-k***	+	***m-***	वाक्.मय → वाङ्मय
(27)	+	***ś-***	सुवाक् शौरिः → सुवाक् छौरिः
(28)	+	other सघोष	सम्यक् उभयोः → सम्यगुभयोः ऋक्-वेद → ऋग्वेद
(29)	+	***h-***	वाक् हरेः → वाग्घरेः
(30) ***-t***	+	***c-***, *ch-*	सत्-चित् → सच्चित्
(31)	+	***j-***	सत्-जन → सज्जन
(32)	+	***n-***	जगत्-नाथ → जगन्नाथ
(33)	+	***m-***	सत्-मन्त्री → सन्मन्त्री
(34)	+	***l-***	भुवनात् लोकाः → भुवनाल्लोकाः
(35)	+	***ś-***	भगवत्-शास्त्र → भगवच्छास्त्र
(36)	+	***h-***	साक्षात् हरिः → साक्षाद्धरिः
(37)	+	other सघोष	जगत्-ईश → जगदीश भगवत्-गीता → भगवद्गीता
(38) ***-d***	+	***c-***, *ch-*	मत्-चित्तः → मच्चित्तः
(39)	+	***j-***	यद् ज्ञात्वा → यज्ज्ञात्वा
(40)	+	***n-***	तद्-निष्ठ → तन्निष्ठ
(41)	+	***m-***	मद्-मनः → मन्मनः
(42)	+	***ś-***	यद् श्रेयः → यच्छ्रेयः
(43)	+	other अघोष	सुहृद् सताम् → सुहृत्सताम्
(44)	at the end of a line:		तत्त्वविद् → तत्त्ववित्
(45) ***-n***	+	***c-/ch-***	गतासून् च → गतासूंश्च
(46)	+	*j-/jh-*	भगवान् जयति → Ø

(47)		+	*ṭ-/ṭh-*	भगवान् टीकते → भगवांष्टीकते
(48)		+	***t-/th-***	तान् तितिक्षस्व → तांस्तितिक्षस्व
(49)		+	*l-*	श्रद्धावान् लभते → श्रद्धावाँल्लभते
(50)		+	*ś-*	भगवान् शूरः → Ø
(51)	*-an*, *-in*, *-un*	+	स्वर	प्रहसन् इव → प्रहसन्निव
(52)	***-m***	+	व्यञ्जन	अहम् भजामि → अहं भजामि
(53)	सम्.	+	क-वर्ग	सम्.कीर्तन → संकीर्तन → सङ्कीर्तन
(54)		+	च-वर्ग	सम्.जीवन → संजीवन → सञ्जीवन
(55)		+	त-वर्ग	सम्.तोष → संतोष → सन्तोष
(56)		+	प-वर्ग	सम्.मोह → संमोह → सम्मोह

The following rules also apply, where ***-r*** and ***-s*** become *-ḥ*:

as with अहर् → अहः → ...
ततस् → ततः → ...

(57)	all *-**ḥ***	+	***k-*, *kh-*, *p-*, *ph-*, *ś-*, *s-*** → Ø	
				शान्तिः शान्तिः → Ø
(58)		+	***c-***	वेदैः च → वेदैश्च
(59)		+	*ṭ-*	कृष्णः टीकते → कृष्णष्टीकते
(60)		+	***t-***	नमः ते → नमस्ते
(61)	esp. ***-aḥ***	+	***a-***	नमः अस्तु → (61) नमो अस्तु → (20) नमो ऽस्तु
(62)		+	other स्वर	अर्जुनः उवाच → अर्जुन उवाच
(63)		+	सघोष व्यञ्जन	नमः नमः → नमो नमः
(64)	सः, एषः		normally	सः कौन्तेयः → स कौन्तेयः
(65)	but:	+	*a-*	सः अपि → (61) सो अपि → (20) सो ऽपि
(66)	***-āḥ***	+	सघोष	गणाः इव → गणा इव
				नराः जानन्ति → नरा जानन्ति
(67)	*-iḥ* to *-auḥ*	+	सघोष	अग्निः ज्योतिः → अग्निर्ज्योतिः
				आयुः-वेद → आयुर्वेद
(68)	but: *-r*	+	*r-*	बहुभिः रणः → बहुभी रणः

(69)	भोः, भगोः	+ सघोष	भोः अनन्त → भो अनन्त भगोः राम → भगो राम

Internal Sandhi:

(70) *-n-* becomes *ṇ* after *r*, *ṣ*, *ṛ* and *ṝ*, even if other स्वर, *h*, *y*, *v*, क-वर्ग and प-वर्ग come in between; except at the end of a word.

r-ṣ-ṛ-ṝ	+ *n*	राम + .इन → रामोण राम-अयन → रामायण

(71) *-s-* becomes *ṣ* after all स्वर (except for *a*/*ā*) and after *y*, *r*, *l*, *v*, *k* and *ṅ*.

i/*ī* to *au*, *y-r-l-v-k-ṅ*	+ *s*	देवे + .सु → देवेषु युधि-स्थिर → युधिष्ठिर

Further rules:

(72) *-aḥ* (*-ar*, *-as*)	+ *k-*, *kh-*, *p-*, *ph-*	नमः.कार → नमस्कार
(73) *-āḥ* (*-ās*)	+ व्यञ्जन	भाः.कर → भास्कर
(74) *-iḥ* (*-ir*, *-is*)	+ व्यञ्जन	निर्.पाप → निष्पाप
(75) *-uḥ* (*-ur*, *-us*)	+ व्यञ्जन	दुर्.कृत → दुष्कृत

An optional rule which **we** do **not** apply:

(76) *-r-*	+ व्यञ्जन	doubling: कर्त्ता, कर्म्म, कार्य्य

5.4 DECLENSION

A few नाम, like conjunctions and interjections, are अव्यय. Some combinations, like चैव and नैव, are very common. नाम other than अव्यय have a लिङ्ग, which is either पुल्लिङ्ग (पुम्, m.), नपुंसक-लिङ्ग (n.), or स्त्री-लिङ्ग (f.) – and are declined in eight विभक्ति. प्रकृति forms are listed in a dictionary. In a sentence, words need a grammatical value. Thus, in the process of declension, specific प्रत्यय are fixed to the प्रकृति. For example, the declension of the word देव, in एक-वचन, द्वि-व°, and बहु-व°. The word देव represents not only पुल्लिङ्ग words ending in *-a* (the majority of all words), but also many विभक्ति of other लिङ्ग and ending.

विभक्ति	Latin	for	एक-वचन	द्वि-व°	बहु-व°
1. प्रथमा	Nominative	कर्ता	देवः *1.1	देवौ *1.2	देवाः *1.3
2. द्वितीया	Accusative	कर्म 'to'	देवम् *2.1	देवौ *2.2	देवान् *2.3
3. तृतीया	Instrumental	करण 'with, by'	देवेन *3.1	देवाभ्याम् *3.2	देवैः *3.3
4. चतुर्थी	Dative	सम्प्रदान 'for'	देवाय *4.1	देवाभ्याम् *4.2	देवेभ्यः *4.3
5. पञ्चमी	Ablative	अपादान 'from'	देवात् *5.1	देवाभ्याम् *5.2	देवेभ्यः *5.3
6. षष्ठी	Genitive	सम्बन्ध 'of'	देवस्य *6.1	देवयोः *6.2	देवानाम् *6.3
7. सप्तमी	Locative	अधिकरण 'in, at'	देवे *7.1	देवयोः *7.2	देवेषु *7.3
8. सम्बोधन	Vocative	सम्बोधन 'oh!'	[हे] देव *8.1	देवौ *8.2	देवाः *8.3

The eight विभक्ति explained:

1. प्रथमा for the उक्त (subject) of a sentence

In कर्तृ-वाच्य (active voice), the कर्ता (agent) is also the उक्त and thus called उक्त-कर्ता.

देवः *1.1 रक्षति – देव protects

In कर्म-वाच्य (passive voice), the कर्म (object) of the sentence is the उक्त of the sentence and thus called उक्त-कर्म:

नरः *1.1 रक्ष्यते – man is protected

2. द्वितीया for the कर्म (object) of a sentence

देवः *1.1 नरम् *2.1 रक्षति – देव protects man

It is connected to the verb in 5 ways:
(1) creation: सः मालां करोति – he makes a garland
(2) transformation: सः अन्नं पचति – he cooks rice
(3) improvement: सः जलं वासयति – he perfumes water
(4) attainment: सः ग्रामं गच्छति – he goes to the village
सः जलं स्पृशति / पश्यति / शृणोति – he touches /sees /hears water
(5) giving up: नरः देहं त्यजति – man gives up the body
For a कर्ता which is not the subject (अनुक्त-कर्ता) of the sentence:
देवः *1.1 मालां कुर्वन्तं नरम् *2.1 रक्षति – देव protects the man, who is making a garland
Although नर is also कर्ता (of कुर्वन्तम् – making), the main कर्ता (of रक्षति) prevents it from taking प्रथमा.

Number of कर्म:
(1) अ-कर्मक धातु take no कर्म
देवः भवति – देव exists
(2) स-कर्मक धातु take 1 कर्म
देवः अर्जुनं पश्यति – देव sees अर्जुन
(3) 17 द्वि-कर्मक धातु (√दुह to √कृष) take 2 कर्म, both in द्वितीया when अनुक्त. The मुख्य-कर्म (direct कर्म) is the 'what', the गौण-कर्म (indirect कर्म) is the 'to whom' or 'where'.
देवः गां *2.1 दुग्धं *2.1 दोग्धि – देव milks the cow (गौण) milk (मुख्य)
देवः अर्जुनं *2.1 गीतां *2.1 वदति – देव speaks the गीता (मुख्य) to अर्जुन (गौण)

3. तृतीया for the करण (instrument)
देवः हस्तेन *3.1 रक्षति – देव protects with [his] hand

In कर्म-वाच्य, the कर्म becomes उक्त (उक्त-कर्म, see 1. प्रथमा) and the कर्ता becomes अनुक्त-कर्ता in तृतीया:
नरः *1.1 देवेन *3.1 रक्ष्यते – man is protected by देव

4. चतुर्थी for the सम्प्रदान (beneficiary or purpose)
तदनुग्रहाय *4.1 – for its benefit
सः देवाय *4.1 सर्वस्वं ददाति – he gives everything to देव
देवः कंसाय *4.1 भयं ददाति – देव gives fear to कंस

If there is not transference of ownership, there is no सम्प्रदान:

सः रजकं *2.1 वस्त्रं ददाति – he gives to the washer the garment

For worship:

देवाय *4.1 नमः – obeisance to देव

For feelings:

सः देवाय *4.1 स्पृहयति – he hankers for देव

सः देवाय *4.1 क्रुध्यते – he is angry at देव

The कर्म of motions takes चतुर्थी optionally:

सः ग्रामं *2.1 / ग्रामाय *4.1 गच्छति – he goes to the village

But not, if the motion is purely mental:

सः मनसा देवं *2.1 गच्छति – he goes with the mind to देव

5. पञ्चमी for the अपादान (source)

गङ्गा हिमालयात् *5.1 प्रभवति – गङ्गा flows from the हिमालय

सः ग्रामात् *5.1 आगच्छति – he comes from the village

सः रथात् *5.1 अवतरति – he descents from the chariot

अर्जुनः देवात् *5.1 शृणोति – अर्जुन hears from देव

For the cause:

भयात् *5.1 – from danger, out of fear

सः असुरात् *5.1 अन्तर्धत्ते – he hides from the असुर

कंसः देवात् *5.1 बिभेति – कंस fears from देव

सः मार्गात् *5.1 विरमति – he diverts from the path

For time:

मास-द्वयात् *5.1 – ‘from two months’, two months ago

For comparison:

देवात् *5.1 बलवत्तरः – stronger than देव

6. षष्ठी for सम्बन्ध (relationship)

Four kinds of सम्बन्ध:

(1) स्व-स्वामी (property-proprietor)

देवस्य *6.1 दासः – the servant of देव

(2) जन्य-जनक (generated-generator, son-father)

देवस्य *6.1 पुत्रः – the son of देव

(3) अवयव-अवयवी (part-whole)

देवस्य *6.1 पदम् – the foot of देव

(4) स्थानि-आदेश (original-substitution)

स्थानिनः *6.1 आदेशः – the substitution of the original

For a selection:

इन्द्रियानां *6.3 मनः अस्मि – among the senses I am the mind

Compare this to the standard 'सम्बन्ध-षष्ठी':

भूतानां *6.3 चेतना अस्मि – of living beings I am consciousness

For the अनुक्त-कर्ता:

देवस्य *6.1 कृतिः – the creation of देव

For the अनुक्त-कर्म:

कर्मणः *6.1 कर्ता – the doer of action

Two अनुक्त-कर्म of a द्वि-कर्मक:

गवाम् *6.3 दुग्धस्य *6.1 दोग्धा – the milker of the milk of cows

7. सप्तमी for अधिकरण / आधार (the basis)

In space and time:

देशे *7.1 – in the country

काले *7.1 – in time

As reference, with the word सति ('being') implied (सति-सप्तमी):

धर्मे *7.1 नष्टे *7.1 [सति] – धर्म [being] lost

Selection:

सहस्रेषु *7.3 कश्चिद् – someone among thousands

8. Vocative for सम्बोधन (address)

[हे] देव *8.1 – Oh देव!

5.5 QUOTING

According to लोक-प्रमाण (established usage) one can determine rules for quoting Sanskrit words in a text or conversation:

(1) The प्रकृति form is used with words ending in a स्वर other than -*ṛ* :

धर्म → Dharma, दुर्गा → Durgā, हरि → Hari, etc.

(2) The प्रथमा form is used with words ending in -*ṛ* or व्यञ्जन :

कर्तृ → a Kartā / कर्ता ; पितृ → a Pitā / पिता

भगवत् → Bhagavān; हनुमत् → Hanumān

आत्मन् → the Ātmā; कर्मन् → Karma

ब्रह्मन् → the [Absolute] Brahma (n.), or the [person] Brahmā (m.)

स्वामिन् → a Svāmī; सन्न्यासिन् → a Sannyāsī

(3) Both forms are possible with words ending in -*s* :

Manas (प्रकृति) or Manaḥ (प्रथमा), Rajas or Rajaḥ, Tejas or Tejaḥ

... and titles of works:

महाभारत → the Mahābhārata (प्रकृति)

भागवत → the Bhāgavatam (प्रथमा)

(4) In word lists, in order to teach the gender of words, all words are listed in प्रथमा :

काल → कालः (m.), पत्र → पत्रम् (n.), गोपी → गोपी (f.)

5.6 TABLES OF DECLENSION

शब्द-रूप

(1) Words ending in स्वर (अच् → अजन्त)

	देव (m.)			राम (m.)
	देवः	देवौ	देवाः	like देव + सन्धि (70)
to	देवम्	देवौ	देवान्	
with	देवेन	देवाभ्याम्	देवैः	रामे**ण**
for	देवाय	देवाभ्याम्	देवेभ्यः	
from	देवात्	देवाभ्याम्	देवेभ्यः	
of	देवस्य	देवयोः	देवानाम्	रामा**णा**म्
in	देवे	देवयोः	देवेषु	
oh!	हे देव	देवौ	देवाः	

एक-व°

कुल (n.)			हृदय (n.)			शत (n.)
कुलम्	कुले	कुलानि	like कुल + options			शतम्
कुलम्	कुले	कुलानि			/हृन्दि	शतम्
like देव			/हृदा	/हृद्भ्याम्	/हृद्भिः	शतेन
			/हृदे	/हृद्भ्याम्	/हृद्भ्यः	शताय
			/हृदः	/हृद्भ्याम्	/हृद्भ्यः	शतात्
			/हृदः	/हृदोः	/हृदाम्	शतस्य
			/हृदि	/हृदोः	/हृत्सु	शते
हे कुल	कुले	कुलानि				हे शत

राधा (f.)			जरा (f.)		
राधा	राधे	राधाः		/जरसौ	/जरसः
राधाम्	राधे	राधाः	/जरसम्	/जरसौ	/जरसः
राधया	राधाभ्याम्	राधाभिः	/जरसा		
राधायै	राधाभ्याम्	राधाभ्यः	/जरसे		
राधायाः	राधाभ्याम्	राधाभ्यः	/जरसः		
राधायाः	राधयोः	राधानाम्	/जरसः	/जरसोः	/जरसाम्
राधायाम्	राधयोः	राधासु	/जरसि	/जरसोः	
हे राधे	राधे	राधाः		/जरसौ	/जरसः

हरि (m.)			पति (m.)		सखि (m.)		
हरिः	हरी	हरयः			सखा	सखायौ	सखायः
हरिम्	हरी	हरीन्			सखायम्	सखायौ	
हरिणा	हरिभ्याम्	हरिभिः	पत्या		सख्या		
हरये	हरिभ्याम्	हरिभ्यः	पत्ये		सख्ये		
हरेः	हरिभ्याम्	हरिभ्यः	पत्युः		सख्युः		
हरेः	हर्योः	हरीणाम्	पत्युः	पत्योः	सख्युः	सख्योः	
हरौ	हर्योः	हरिषु	पत्यौ	पत्योः	सख्यौ	सख्योः	
हे हरे	हरी	हरयः				सखायौ	सखायः

वारि (n.)			दधि (n.)		
वारि	वारिणी	वारीणि			
वारि	वारिणी	वारीणि			
वारिणा			दध्ना		
वारिणे			दध्ने		
वारिणः			दध्नः		
वारिणः	वारिणोः		दध्नः	दध्नोः	दध्नाम्
वारिणि	वारिणोः		/दध्नि	दध्नोः	
हे वारि/वारे	वारिणी	वारीणि			

एक-व°

भक्ति (f.)			कोटि (f.)
भक्तिः	भक्ती	भक्तयः	कोटिः
भक्तिम्	भक्ती	भक्तीः	कोटिम्
भक्त्या	भक्तिभ्याम्	भक्तिभिः	कोट्या
भक्त्यै/भक्तये	भक्तिभ्याम्	भक्तिभ्यः	कोट्यै
भक्त्याः/भक्तेः	भक्तिभ्याम्	भक्तिभ्यः	कोट्याः
भक्त्याः/भक्तेः	भक्त्योः	भक्तीनाम्	कोट्याः
भक्त्याम्/भक्तौ	भक्त्योः	भक्तिषु	कोट्याम्
हे भक्ते	भक्ती	भक्तयः	हे कोटे

बहु-व°	द्वि-व°		बहु-व°		
कति (m.n.f.)	द्वि (m.)	(n.f.)	त्रि (m.)	(n.)	(f.)
कति	द्वौ	द्वे	त्रयः	त्रीणि	तिस्रः
कति	द्वौ	द्वे	त्रीन्	त्रीणि	तिस्रः
कतिभिः	द्वाभ्याम्	द्वाभ्याम्	त्रिभिः	त्रिभिः	तिसृभिः
कतिभ्यः	द्वाभ्याम्	द्वाभ्याम्	त्रिभ्यः	त्रिभ्यः	तिसृभ्यः
कतिभ्यः	द्वाभ्याम्	द्वाभ्याम्	त्रिभ्यः	त्रिभ्यः	तिसृभ्यः
कतीनाम्	द्वयोः	द्वयोः	त्रयाणाम्	त्रयाणाम्	तिसृणाम्
कतीषु	द्वयोः	द्वयोः	त्रिषु	त्रिषु	तिसृषु
	हे द्वौ	हे द्वे	हे त्रयः	हे त्रीणि	हे तिस्रः

in समास: -श्री (m.)			-नी (m.)		
-श्रीः	-श्रियौ	-श्रियः		/-न्यौ	/-न्यः
-श्रियम्	-श्रियौ	-श्रियः	-न्यम्	/-न्यौ	/-न्यः
-श्रिया	-श्रीभ्याम्	-श्रीभिः	-न्या		
-श्रिये	-श्रीभ्याम्	-श्रीभ्यः	-न्ये		
-श्रियः	-श्रीभ्याम्	-श्रीभ्यः	-न्यः		
-श्रियः	-श्रियोः	-श्रियाम्	-न्यः	/-न्योः	/-न्याम्
-श्रियि	-श्रियोः	-श्रीषु	-न्याम्	/-न्योः	
हे -श्रीः	-श्रियौ	-श्रियः		/-न्यौ	/-न्यः

गोपी (f.)			स्त्री (f.)		
गोपी	गोप्यौ	गोप्यः	स्त्री	स्त्रियौ	स्त्रियः
गोपीम्	गोप्यौ	गोपीः	स्त्रीम्/स्त्रियम्	स्त्रियौ	स्त्रीः/स्त्रियः
गोप्या	गोपीभ्याम्	गोपीभिः	स्त्रिया	स्त्रीभ्याम्	स्त्रीभिः
गोप्यै	गोपीभ्याम्	गोपीभ्यः	स्त्रियै	स्त्रीभ्याम्	स्त्रीभ्यः
गोप्याः	गोपीभ्याम्	गोपीभ्यः	स्त्रियाः	स्त्रीभ्याम्	स्त्रीभ्यः
गोप्याः	गोप्योः	गोपीनाम्	स्त्रियाः	स्त्रियोः	स्त्रीणाम्
गोप्याम्	गोप्योः	गोपीषु	स्त्रियाम्	स्त्रियोः	स्त्रीषु
हे गोपि	गोप्यौ	गोप्यः	हे स्त्रि	स्त्रियौ	स्त्रियः

विष्णु (m.)			क्रोष्टु (m.)		
विष्णुः	विष्णू	विष्णवः	क्रोष्टा	क्रोष्टारौ	क्रोष्टारः
विष्णुम्	विष्णू	विष्णून्	क्रोष्टारम्	क्रोष्टारौ	
विष्णुना	विष्णुभ्याम्	विष्णुभिः	/क्रोष्ट्रा		
विष्णवे	विष्णुभ्याम्	विष्णुभ्यः	/क्रोष्ट्रे		
विष्णोः	विष्णुभ्याम्	विष्णुभ्यः	/क्रोष्टुः		
विष्णोः	विष्ण्वोः	विष्णूनाम्	/क्रोष्टुः	क्रोष्ट्वोः/क्रोष्ट्रोः	
विष्णौ	विष्ण्वोः	विष्णुषु	/क्रोष्टारि	क्रोष्ट्वोः/क्रोष्ट्रोः	
हे विष्णो	विष्णू	विष्णवः		क्रोष्टारौ	क्रोष्टारः

वस्तु (n.)			धेनु (f.)		
वस्तु	वस्तुनी	वस्तूनि	धेनुः	धेनू	धेनवः
वस्तु	वस्तुनी	वस्तूनि	धेनुम्	धेनू	धेनूः
वस्तुना	वस्तुभ्याम्	वस्तुभिः	धेन्वा	धेनुभ्याम्	धेनुभिः
वस्तुने	वस्तुभ्याम्	वस्तुभ्यः	धेन्वै/धेनवे	धेनुभ्याम्	धेनुभ्यः
वस्तुनः	वस्तुभ्याम्	वस्तुभ्यः	धेन्वाः/धेनोः	धेनुभ्याम्	धेनुभ्यः
वस्तुनः	वस्तुनोः	वस्तूनाम्	धेन्वाः/धेनोः	धेन्वोः	धेनूनाम्
वस्तुनि	वस्तुनोः	वस्तुषु	धेन्वाम्/धेनौ	धेन्वोः	धेनुषु
हे वस्तु/वस्तो	वस्तुनी	वस्तूनि	हे धेनो	धेनू	धेनवः

-भू (m.)			वधू (f.)		
-भूः	-भुवौ	-भुवः	वधूः	वध्वौ	वध्वः
-भुवम्	-भुवौ	-भुवः	वधूम	वध्वौ	वधूः
-भुवा	-भूभ्याम्	-भूभिः	वध्वा	वधूभ्याम्	वधूभिः
-भुवे	-भूभ्याम्	-भूभ्यः	वध्वै	वधूभ्याम्	वधूभ्यः
-भुवः	-भूभ्याम्	-भूभ्यः	वध्वाः	वधूभ्याम्	वधूभ्यः
-भुवः	-भुवोः	-भुवाम्	वध्वाः	वध्वोः	वधूनाम्
-भुवि	-भुवोः	-भूषु	वध्वाम्	वध्वोः	वधूषु
हे -भूः	-भुवौ	-भुवः	हे वधु	वध्वौ	वध्वः

कर्तृ (m.)			पितृ (m.)		
कर्ता	कर्तारौ	कर्तारः	पिता	पितरौ	पितरः
कर्तारम्	कर्तारौ	कर्तॄन्	पितरम्	पितरौ	पितॄन्
कर्त्रा	कर्तृभ्याम्	कर्तृभिः	पित्रा	पितृभ्याम्	पितृभिः
कर्त्रे	कर्तृभ्याम्	कर्तृभ्यः	पित्रे	पितृभ्याम्	पितृभ्यः
कर्तुः	कर्तृभ्याम्	कर्तृभ्यः	पितुः	पितृभ्याम्	पितृभ्यः
कर्तुः	कर्त्रोः	कर्तॄणाम्	पितुः	पित्रोः	पितॄणाम्
कर्तरि	कर्त्रोः	कर्तृषु	पितरि	पित्रोः	पितृषु
हे कर्तः	कर्तारौ	कर्तारः	हे पितः	पितरौ	पितरः

कर्तृ (n.)			मातृ (f.)		
कर्तृ	कर्तृणी	कर्तॄणि	माता	मातरौ	मातरः
कर्तृ	कर्तृणी	कर्तॄणि	मातरम्	मातरौ	मातॄः
/कर्तृणा	कर्तृभ्याम्	कर्तृभिः	मात्रा		
/कर्तृणे	कर्तृभ्याम्	कर्तृभ्यः	मात्रे		
/कर्तृणः	कर्तृभ्याम्	कर्तृभ्यः	मातुः		
/कर्तृणः	/कर्तृणोः	कर्तॄणाम्	मातुः	मात्रोः	
/कर्तृणि	/कर्तृणोः	कर्तृषु	मातरि	मात्रोः	
हे /कर्तृ	कर्तृणी	कर्तॄणि	हे मातः	मातरौ	मातरः

-रै (m.)			(n.)		
-राः	-रायौ	-रायः	-रि	-रिणी	-रीणि
-रायम्	-रायौ	-रायः	-रि	-रिणी	-रीणि
-राया	-राभ्याम्	-राभिः	/-रिणा		
-राये	-राभ्याम्	-राभ्यः	/-रिणे		
-रायः	-राभ्याम्	-राभ्यः	/-रिणः		
-रायः	-रायोः	-रायाम्	/-रिणः	/-रिणोः	/-रीणाम्
-रायि	-रायोः	-रासु	/-रिणि	/-रिणोः	
हे -राः	-रायौ	-रायः	हे -रे/रि	-रिणी	-रीणि

गो (m.f.)			नौ (m.)		
गौः	गावौ	गावः	नौः	नावौ	नावः
गाम्	गावौ	गाः	नावम्	नावौ	नावः
गवा	गोभ्याम्	गोभिः	नावा	नौभ्याम्	नौभिः
गवे	गोभ्याम्	गोभ्यः	नावे	नौभ्याम्	नौभ्यः
गोः	गोभ्याम्	गोभ्यः	नावः	नौभ्याम्	नौभ्यः
गोः	गवोः	गवाम्	नावः	नावोः	नावाम्
गवि	गवोः	गोषु	नावि	नावोः	नौषु
हे गौः	गावौ	गावः	हे नौः	नावौ	नावः

(2) Words ending in व्यञ्जन (हल् → हलन्त)

प्रत्यञ्च् (m.)			-मुच् (m.)		
प्रत्यङ्	प्रत्यञ्चौ	प्रत्यञ्चः	-मुक्	-मुचौ	-मुचः
प्रत्यञ्चम्	प्रत्यञ्चौ	प्रतीचः	-मुचम्	-मुचौ	-मुचः
प्रतीचा	प्रत्यग्भ्याम्	प्रत्यग्भिः	-मुचा	-मुग्भ्याम्	-मुग्भिः
प्रतीचे	प्रत्यग्भ्याम्	प्रत्यग्भ्यः	-मुचे	-मुग्भ्याम्	-मुग्भ्यः
प्रतीचः	प्रत्यग्भ्याम्	प्रत्यग्भ्यः	-मुचः	-मुग्भ्याम्	-मुग्भ्यः
प्रतीचः	प्रतीचोः	प्रतीचाम्	-मुचः	-मुचोः	-मुचाम्
प्रतीचि	प्रतीचोः	प्रत्यक्षु	-मुचि	-मुचोः	-मुक्षु
हे प्रत्यङ्	प्रत्यञ्चौ	प्रत्यञ्चः	हे -मुक्	-मुचौ	-मुचः

वाच् (f.)			स्रज् (f.)		
वाक्/वाग्	वाचौ	वाचः	स्रक्/ग्	स्रजौ	स्रजः
वाचम्	वाचौ	वाचः	स्रजम्	स्रजौ	स्रजः
वाचा	वाग्भ्याम्	वाग्भिः	स्रजा	स्रग्भ्याम्	स्रग्भिः
वाचे	वाग्भ्याम्	वाग्भ्यः	स्रजे	स्रग्भ्याम्	स्रग्भ्यः
वाचः	वाग्भ्याम्	वाग्भ्यः	स्रजः	स्रग्भ्याम्	स्रग्भ्यः
वाचः	वाचोः	वाचाम्	स्रजः	स्रजोः	स्रजाम्
वाचि	वाचोः	वाक्षु	स्रजि	स्रजोः	स्रक्षु
हे वाक्/ग्	वाचौ	वाचः	हे स्रक्/ग्	स्रजौ	स्रजः

मरुत् (m.=f.)			जगत् (n.)		
मरुत्	मरुतौ	मरुतः	जगत्	जगती	जगन्ति
मरुतम्	मरुतौ	मरुतः	जगत्	जगती	जगन्ति
मरुता	मरुद्भ्याम्	मरुद्भिः			
मरुते	मरुद्भ्याम्	मरुद्भ्यः			
मरुतः	मरुद्भ्याम्	मरुद्भ्यः			
मरुतः	मरुतोः	मरुताम्			
मरुति	मरुतोः	मरुत्सु			
हे मरुत्	मरुतौ	मरुतः	हे जगत्	जगती	जगन्ति

भवत् *[u]* (.*vat*[*u*]) (m.)			महत् *[u]* (m.)			(n.)		
भवान्	भवन्तौ	भवन्तः	महान्	महान्तौ	महान्तः	महत्	महती	महान्ति
भवन्तम्	भवन्तौ		महान्तम्	महान्तौ		महत्	महती	महान्ति
Words formed with								
[*ś*]*at*[*ṛ*] are declined like								
कुर्वत् → कुर्वन् *1.1								
सत् → सन् *1.1								
हे भवन्	भवन्तौ	भवन्तः	हे महन्	महान्तौ	महान्तः	हे महत्	महती	महान्ति

सुहृद् (m.)		
सुहृद्/त्	सुहृदौ	सुहृदः
सुहृदम्	सुहृदौ	सुहृदः
सुहृदा	सुहृद्भ्याम्	सुहृद्भिः
सुहृदे	सुहृद्भ्याम्	सुहृद्भ्यः
सुहृदः	सुहृद्भ्याम्	सुहृद्भ्यः
सुहृदः	सुहृदोः	सुहृदाम्
सुहृदि	सुहृदोः	सुहृत्सु
हे सुहृद्/त्	सुहृदौ	सुहृदः

आत्मन् (m.)			राजन् (m.)		
आत्मा	आत्मानौ	आत्मानः			
आत्मानम्	आत्मानौ	आत्मनः			राज्ञः
आत्मना	आत्मभ्याम्	आत्मभिः	राज्ञा		
आत्मने	आत्मभ्याम्	आत्मभ्यः	राज्ञे		
आत्मनः	आत्मभ्याम्	आत्मभ्यः	राज्ञः		
आत्मनः	आत्मनोः	आत्मनाम्	राज्ञः	राज्ञोः	राज्ञाम्
आत्मनि	आत्मनोः	आत्मसु	/राज्ञि	राज्ञोः	
हे आत्मन्	आत्मानौ	आत्मानः			

कर्मन् (n.)			नामन् (n.)		
कर्म	कर्मणी	कर्माणि		/नाम्नी	
कर्म	कर्मणी	कर्माणि		/नाम्नी	
कर्मणा			नाम्ना		
			नाम्ने		
			नाम्नः		
			नाम्नः	नाम्नोः	नाम्नाम्
			/नाम्नि	नाम्नोः	
हे /कर्म	कर्मणी	कर्माणि	/नाम	/नाम्नी	

श्वन् (m.)			-दिवन् (m.)			-हन् (m.)		
श्वा	श्वानौ	श्वानः					-हनौ	
श्वानम्	श्वानौ	शुनः			-दीव्नः		-हनौ	-घ्नः
शुना	श्वभ्याम्	श्वभिः	-दीव्ना			-घ्ना		
शुने	श्वभ्याम्	श्वभ्यः	-दीव्ने			-घ्ने		
शुनः	श्वभ्याम्	श्वभ्यः	-दीव्न			-घ्नः		
शुनः	शुनोः	शुनाम्	-दीव्नः	-दीव्नोः	-दीव्नाम्	-घ्नः	-घ्नोः	-घ्नाम्
शुनि	शुनोः	श्वसु	/-दीव्नि	-दीव्नोः		/-घ्नि	-घ्नोः	
हे श्वन्	श्वानौ	श्वानः				हे -हन्	-हनौ	-हनः

पञ्चन् (m.n.f.)	अष्टन् (m.n.f.)	सीमन् (f.)		
पञ्च	अष्ट/अष्टौ	सीमा	सीमानौ	सीमानः
पञ्च	अष्ट/अष्टौ	सीमानम्	सीमानौ	सीम्नः
पञ्चभिः	अष्टभिः/अष्टाभिः	सीम्ना	सीमभ्याम्	सीमभिः
पञ्चभ्यः	अष्टभ्यः/अष्टाभ्यः	सीम्ने	सीमभ्याम्	सीमभ्यः
पञ्चभ्यः	अष्टभ्यः/अष्टाभ्यः	सीम्नः	सीमभ्याम्	सीमभ्यः
पञ्चानाम्	अष्टानाम्	सीम्नः	सीम्नोः	सीम्नाम्
पञ्चसु	अष्टसु	सीम्नि	सीम्नोः	सीमसु
हे पञ्च	हे अष्ट/अष्टौ	हे सीमन्	सीमानौ	सीमानः

योगिन् (m.)			पथिन् (m.)		
योगी	योगिनौ	योगिनः	पन्थाः	पन्थानौ	पन्थानः
योगिनम्	योगिनौ	योगिनः	पन्थानम्	पन्थानौ	पथः
योगिना	योगिभ्याम्	योगिभिः	पथा		
योगिने	योगिभ्याम्	योगिभ्यः	पथे		
योगिनः	योगिभ्याम्	योगिभ्यः	पथः		
योगिनः	योगिनोः	योगिनाम्	पथः	पथोः	पथाम्
योगिनि	योगिनोः	योगिषु	पथि	पथोः	पथिषु
हे योगिन्	योगिनौ	योगिनः	हे पन्थाः	पन्थानौ	पन्थानः

बहु-व°

अप् (f.)	गिर् (f.)			चतुर् (m.)	(n.)	(f.)
आपः	गीः	गिरौ	गिरः	चत्वारः	चत्वारि	चतस्रः
अपः	गिरम्	गिरौ	गिरः	चतुरः	चत्वारि	चतस्रः
अद्भिः	गिरा	गीर्भ्याम्	गीर्भिः	चतुर्भिः	चतुर्भिः	चतसृभिः
अद्भ्यः	गिरे	गीर्भ्याम्	गीर्भ्यः	चतुर्भ्यः	चतुर्भ्यः	चतसृभ्यः
अद्भ्यः	गिरः	गीर्भ्याम्	गीर्भ्यः	चतुर्भ्यः	चतुर्भ्यः	चतसृभ्यः
अपाम्	गिरः	गिरोः	गिराम्	चतुर्णाम्	चतुर्णाम्	चतसृणाम्
अप्सु	गिरि	गिरोः	गीर्षु	चतुर्षु	चतुर्षु	चतसृषु
हे अपः	हे गीः	गिरौ	गिरः	हे चत्वरः	चत्वरि	चतस्रः

-विश् (m.)			दिश् (f.)		
-विड्/ट्	-विशौ	-विशः	दिग्/क्		
-विशम्	-विशौ	-विशः			
-विशा	-विड्भ्याम्	-विड्भिः		दिग्भ्याम्	दिग्भिः
-विशे	-विड्भ्याम्	-विड्भ्यः		दिग्भ्याम्	दिग्भ्यः
-विशः	-विड्भ्याम्	-विड्भ्यः		दिग्भ्याम्	दिग्भ्यः
-विशः	-विशोः	-विशाम्			
-विशि	-विशोः	-विट्सु			दिक्षु
हे -विड्/ट्	-विशौ	-विशः	हे दिग्/क्		

-द्विष् (m.)	-दधृष् (m.)			षष् (m.n.f.)
-द्विड्/ट्	-दधृग्/क्			षड्/ट्
				षड्/ट्
		-दधृग्भ्याम्	-दधृग्भि	षड्भिः
		-दधृग्भ्याम्	-दधृग्भ्यः	षड्भ्यः
		-दधृग्भ्याम्	-दधृग्भ्यः	षड्भ्यः
				षण्णाम्
			-दधृक्षु	षट्सु
हे -द्विड्/ट्	हे -दधृग्/क्			हे षड्/ट्

-मनस् (m.)			(n.)		
-मनाः	-मनसौ	-मनसः	मनः	मनसी	मनांसि
-मनसम्	-मनसौ	-मनसः	मनः	मनसी	मनांसि
-मनसा	-मनोभ्याम्	-मनोभिः			
-मनसे	-मनोभ्याम्	-मनोभ्यः			
-मनसः	-मनोभ्याम्	-मनोभ्यः			
-मनसः	-मनसोः	-मनसाम्			
-मनसि	-मनसोः	-मनःसु			
हे -मनः	-मनसौ	-मनसः	हे मनः	मनसी	मनांसि

But: उशनस् → उशना *m.1.1

विद्वस् *[u]* (m.)			पुंस् (m.)		
विद्वान्	विद्वांसौ	विद्वांसः	पुमान्	पुमांसौ	पुमांसः
विद्वांसम्	विद्वांसौ	विदुषः	पुमांसम्	पुमांसौ	पुंसः
विदुषा	विद्वद्भ्याम्	विद्वद्भिः	पुंसा	पुम्भ्याम्	पुम्भिः
विदुषे	विद्वद्भ्याम्	विद्वद्भ्यः	पुंसे	पुम्भ्याम्	पुम्भ्यः
विदुषः	विद्वद्भ्याम्	विद्वद्भ्यः	पुंसः	पुम्भ्याम्	पुम्भ्यः
विदुषः	विदुषोः	विदुषाम्	पुंसः	पुंसोः	पुंसाम्
विदुषि	विदुषोः	विद्वत्सु	पुंसि	पुंसोः	पुंषु
हे विद्वन्	विद्वांसौ	विद्वांसः	हे पुमन्	पुमांसौ	पुमांसः

दोस् (m.)			धनुस् (n.)		
दोः	दोषौ	दोषः	धनुः	धनुषी	धनूंषि
दोषम्	दोषौ	दोषः	धनुः	धनुषी	धनूंषि
दोषा	दोर्भ्याम्	दोर्भिः			
दोषे	दोर्भ्याम्	दोर्भ्यः			
दोषः	दोर्भ्याम्	दोर्भ्यः			
दोषः	दोषोः	दोषाम्			
दोषि	दोषोः	दोःषु			
हे दो	दोषौ	दोषः	हे धनुः	धनुषी	धनुः

अनडुह् (m.)			-द्रुह् (m.)		
अनड्वान्	अनड्वाहौ	अनड्वाहः	-ध्रुड्/ट्	-द्रुहौ	-द्रुहः
अनड्वाहम्	अनड्वाहौ	अनडुहः	-द्रुहम्	-द्रुहौ	-द्रुहः
अनडुहा	अनडुद्भ्याम्	अनडुद्भिः	-द्रुहा	-ध्रुड्भ्याम्	-ध्रुड्भिः
अनडुहे	अनडुद्भ्याम्	अनडुद्भ्यः	-द्रुहे	-ध्रुड्भ्याम्	-ध्रुड्भ्यः
अनडुहः	अनडुद्भ्याम्	अनडुद्भ्यः	-द्रुहः	-ध्रुड्भ्याम्	-ध्रुड्भ्यः
अनडुहः	अनडुहोः	अनडुहाम्	-द्रुहः	-द्रुहोः	-द्रुहाम्
अनडुहि	अनडुहोः	अनडुत्सु	-द्रुहि	-द्रुहोः	-द्रुट्सु
हे अनड्वन्	अनड्वाहौ	अनड्वाहः	हे -ध्रुड्/ट्	-द्रुहौ	-द्रुहः

(3) सर्व-नाम (pronouns)

सर्व-नाम are 41 words, beginning with सर्व-विश्व-उभ-…, mainly pronouns, that are characterized by a particular pattern of declension (marked in bold type).

सर्व (m.)			(n.)			सर्वा (f.)		
सर्वः	सर्वौ	**सर्वे**	सर्वम्	सर्वे	सर्वाणि	सर्वा	सर्वे	सर्वाः
सर्वम्	सर्वौ	सर्वान्	सर्वम्	सर्वे	सर्वाणि	सर्वाम्	सर्वे	सर्वाः
सर्वेण	सर्वाभ्याम्	सर्वैः				सर्वया	सर्वाभ्याम्	सर्वाभिः
सर्व**स्मै**	सर्वाभ्याम्	सर्वेभ्यः				सर्वस्यै	सर्वाभ्याम्	सर्वाभ्यः
सर्व**स्मात्**	सर्वाभ्याम्	सर्वेभ्यः				सर्वस्याः	सर्वाभ्याम्	सर्वाभ्यः
सर्वस्य	सर्वयोः	सर्वेषाम्				सर्वस्याः	सर्वयोः	सर्वासाम्
सर्व**स्मिन्**	सर्वयोः	सर्वेषु				सर्वस्याम्	सर्वयोः	सर्वासु
हे सर्व	सर्वौ	**सर्वे**	हे सर्व	सर्वे	सर्वाणि	हे सर्वे	सर्वे	सर्वाः

उभय	उभ	उभय (m.)	पूर्व (m.)
उभयः	उभौ	उभये	/पूर्वाः
उभयम्	उभौ	उभयान्	
उभयेन	उभाभ्याम्	उभयैः	
उभयस्मै	उभाभ्याम्	उभयेभ्यः	
उभयस्मात्	उभाभ्याम्	उभयेभ्यः	/पूर्वात्
उभयस्य	उभयोः	उभयेषाम्	
उभयस्मिन्	उभयोः	उभयेषु	/पूर्वे
			/पूर्वाः

तद् (m.)			(n.)			(f.)		
सः	तौ	ते	तद्	ते	तानि	सा	ते	ताः
तम्	तौ	तान्	तद्	ते	तानि	ताम्	ते	ताः
तेन	ताभ्याम्	तैः				तया	ताभ्याम्	ताभिः
तस्मै	ताभ्याम्	तेभ्यः				तस्यै	ताभ्याम्	ताभ्यः
तस्मात्	ताभ्याम्	तेभ्यः				तस्याः	ताभ्याम्	ताभ्यः
तस्य	तयोः	तेषाम्				तस्याः	तयोः	तासाम्
तस्मिन्	तयोः	तेषु				तस्याम्	तयोः	तासु

यद् (m.)			(n.)			(f.)		
यः	यौ	ये	यद्	ये	यानि	या	ये	याः
यम्	यौ	यान्	यद्	ये	यानि	याम्	ये	याः
येन	याभ्याम्	यैः				यया	याभ्याम्	याभिः
यस्मै	याभ्याम्	येभ्यः				यस्यै	याभ्याम्	याभ्यः
यस्मात्	याभ्याम्	येभ्यः				यस्याः	याभ्याम्	याभ्यः
यस्य	ययोः	येषाम्				यस्याः	ययोः	यासाम्
यस्मिन्	ययोः	येषु				यस्याम्	ययोः	यासु

एतद् (m.)			(n.)=(m.)	(f.)		
एषः	एतौ	एते		एषा	एते	एताः
एतम्/एनम्	एतौ	एतान्		एताम्	एते	एताः
एतेन	एताभ्याम्	एतैः		एतया	एताभ्याम्	एताभिः
एतस्मै	एताभ्याम्	एतेभ्यः		एतस्यै	एताभ्याम्	एताभ्यः
एतस्मात्	एताभ्याम्	एतेभ्यः		एतस्याः	एताभ्याम्	एताभ्यः
एतस्य	एतयोः	एतेषाम्		एतस्याः	एतयोः	एतासाम्
एतस्मिन्	एतयोः	एतेषु		एतस्याम्	एतयोः	एतासु

युष्मद् (m.n.f.)			अस्मद् (m.n.f.)		
त्वम्	युवाम्	यूयम्	अहम्	आवाम्	वयम्
त्वाम्/त्वा	युवाम्/वाम्	युष्मान्/वः	माम्/मा	आवाम्/नौ	अस्मान्/नः
त्वया	युवाभ्याम्	युष्माभिः	मया	आवाभ्याम्	अस्माभिः
तुभ्यम्/ते	युवाभ्याम्/वाम्	युष्मभ्यम्/वः	मह्यम्/मे	आवाभ्याम्/नौ	अस्मभ्यम्/नः
त्वद्	युवाभ्याम्	युष्मद्	मद्	आवाभ्याम्	अस्मद्
तव/ते	युवयोः/वाम्	युष्माकम्/वः	मम/मे	आवयोः/नौ	अस्माकम्/नः
त्वयि	युवयोः	युष्मासु	मयि	आवयोः	अस्मासु

किम् (m.)			(n.)			(f.)		
कः	कौ	के	किम्	के	कानि	का	के	काः
कम्	कौ	कान्	किम्	के	कानि	काम्	के	काः
केन	काभ्याम्	कैः				कया	काभ्याम्	काभिः
कस्मै	काभ्याम्	केभ्यः				कस्यै	काभ्याम्	काभ्यः
कस्मात्	काभ्याम्	केभ्यः				कस्याः	काभ्याम्	काभ्यः
कस्य	कयोः	केषाम्				कस्याः	कयोः	कासाम्
कस्मिन्	कयोः	केषु				कस्याम्	कयोः	कासु

इदम् (m.)			(n.)			(f.)		
अयम्	इमौ	इमे	इदम्	इमे	इमानि	इयम्	इमे	इमाः
इमम्	इमौ	इमान्	इदम्	इमे	इमानि	इमाम्	इमे	इमाः
अनेन	आभ्याम्	एभिः				अनया	आभ्याम्	आभिः
अस्मै	आभ्याम्	एभ्यः				अस्यै	आभ्याम्	आभ्यः
अस्मात्	आभ्याम्	एभ्यः				अस्याः	आभ्याम्	आभ्यः
अस्य	अनयोः	एषाम्				अस्याः	अनयोः	आसाम्
अस्मिन्	अनयोः	एषु				अस्याम्	अनयोः	आसु

अदस् (m.)			(n.)			(f.)		
असौ	अमू	अमी	अदः	अमू	अमूनि	असौ	द्वि-व°	अमूः
अमुम्	अमू	अमून्	अदः	अमू	अमूनि	अमूम्	like	अमूः
अमुना	अमूभ्याम्	अमीभिः				अमुया	(m.)	अमूभिः
अमुष्मै	अमूभ्याम्	अमीभ्यः				अमुष्यै		अमूभ्यः
अमुष्मात्	अमूभ्याम्	अमीभ्यः				अमुष्याः		अमूभ्यः
अमुष्य	अमुयोः	अमीषाम्				अमुष्याः		अमूषाम्
अमुष्मिन्	अमुयोः	अमीषु				अमुष्याम्		अमूषु

5.7 NUMBERS

		सङ्ख्या-वाचक (cardinals)			क्रम-वाचक (ordinals)		
		m.	n.	f.		m.	n.	f.
१	1	एकः	एकम्	एका	1st	प्रथमः	प्रथमम्	प्रथमा
२	2	द्वौ	द्वे	द्वे	2nd	द्वितीयः	etc.	
३	3	त्रयः	त्रीणि	तिस्रः	3rd	तृतीयः		
४	4	चत्वारः	चत्वारि	चतस्रः	4th	चतुर्थः		चतुर्थी
५	5	पञ्च	From 5 onwards		5th	पञ्चमः		etc.
६	6	षट्	the numbers		6th	षष्ठः		
७	7	सप्त	are the same		7th	सप्तमः		
८	8	अष्ट	in all three		8th	अष्टमः		
९	9	नव	genders.		9th	नवमः		
१०	10	दश			10th	दशमः		

Naturally, एक is declined only in एक-वचन, द्वि only in द्वि-वचन, and the numbers from three onwards are declined only in बहु-वचन. Numbers will follow the gender of the object. When counting without mentioning any object, the neuter forms are used.

	एक (एक-व°)	द्वि (द्वि-व°)	त्रि (बहु-व°)
m.	एकः गोपः	द्वौ गोपौ	त्रयः गोपाः
f.	एका गोपी	द्वे गोप्यौ	तिस्रः गोप्यः
n.	एकम् पुष्पम्	द्वे पुष्पे	त्रीणि पुष्पाणि

११ एका-दश	२१ एक-विंशति	३१ एक-त्रिंशत्
१२ द्वा-दश	२२ द्वा-विंशति	३२ द्वा-त्रिंशत्
१३ त्रयो-दश	२३ त्रयो-विंशति	३३ त्रयस्त्रिंशत्
१४ वतुर्दश	२४ चतुर्विंशति	३४ चतुस्त्रिंशत्
१५ पञ्च-दश	२५ पञ्च-विंशति	३५ पञ्च-त्रिंशत्
१६ षोडश	२६ षड्-विंशति	३६ षट्-त्रिंशत्
१७ सप्त-दश	२७ सप्त-विंशति	३७ सप्त-त्रिंशत्
१८ अष्टा-दश	२८ अष्टा-विंशति	३८ अष्टा-त्रिंशत्
१९ एकोन-विंशति	२९ एकोन-त्रिंशत्	३९ एकोन-चत्वारिंशत्
२० विंशति	३० त्रिंशत्	४० चत्वारिंशत्

४१ एक-चत्वारिंशत्	५१ एक-पञ्चाशत्	६१ एक-षष्टि
४२ द्वि-चत्वारिंशत्	५२ द्वि-पञ्चाशत्	६२ द्वि-षष्टि
४३ त्रि-चत्वारिंशत्	५३ त्रि-पञ्चाशत्	६३ त्रि-षष्टि
४४ चतुश्चत्वारिंशत्	५४ चतुः-पञ्चाशत्	६४ चतुः-षष्टि
४५ पञ्च-चत्वारिंशत्	५५ पञ्च-पञ्चाशत्	६५ पञ्च-षष्टि
४६ षट्-चत्वारिंशत्	५६ षट्-पञ्चाशत्	६६ षट्-षष्टि
४७ सप्त-चत्वारिंशत्	५७ सप्त-पञ्चाशत्	६७ सप्त-षष्टि
४८ अष्ट-चत्वारिंशत्	५८ अष्ट-पञ्चाशत्	६८ अष्ट-षष्टि
४९ एकोन-पञ्चाशत्	५९ एकोन-षष्टि	६९ एकोन-सप्तति
५० पञ्चाशत्	६० षष्टि	७० सप्तति

७१ एक-सप्तति	८१ एकाशीति	९१ एक-नवति
७२ द्वि-सप्तति	८२ द्व्यशीति	९२ द्वि-नवति
७३ त्रि-सप्तति	८३ त्र्यशीति	९३ त्रि-नवति
७४ चातुः-सप्तति	८४ चतुरशीति	९४ चतुर्नवति
७५ पञ्च-सप्तति	८५ पञ्चाशीति	९५ पञ्च-नवति
७६ षट्-सप्तति	८६ षडशीति	९६ षण्णवति
७७ सप्त-सप्तति	८७ सप्ताशीति	९७ सप्त-नवति
७८ अष्ट-सप्तति	८८ अष्टाशीति	९८ अष्ट-नवति
७९ एकोनाशीति	८९ एकोन-नवति	९९ एकोन-शत
८० अशीति	९० नवति	१०० शत

एकोन (एक-ऊन) means 'one less', as in एकोन-विंशति – 'one less than twenty', nineteen.

Higher numbers:

१०००	सहस्र
१०,०००	अयुत
१००,०००	लक्ष, 'Lakh'
१,०००.०००	नियुत
१०,०००.०००	कोटि, 'Crore'

From a hundred onwards the numbers are expressed by adding अधिक (more, plus) to the lower number:

१०१	एकाधिक-शत (एक-अधिक-) '1 plus 100'
२००	द्वि-शत
११०१	एकाधिक-शताधिक-सहस्र
२०००	द्वि-सहस्र

Options:

1. उत्तर instead of अधिक → अष्टोत्तर-शत – 108
2. without अधिक/उत्तर → एकादश-शत – 111
3. flexible expressions in poetry – द्व्यष्ट (द्वि-अष्ट) – '2 x 8', 16

Times:

सकृत्, एकवारम् – once
द्विः, द्विवारम् – twice
त्रिः, त्रिवारम् – thrice
चतुः – four times
पञ्चकृत्वः, पञ्चवारम् – five times
सहस्रकृत्वः, सहस्रवारम् – thousand times

5.8 DHATU

The essentials of Sanskrit language are its धातु and Pānini (पाणिनि) listed about 2,300. Most of them one or more अनुबन्ध, which are removed in the process of grammatical operations.

All Sanskrit words with their etymological meaning are [theoretically] derived from some धातु. E.g., from √मत्रि गुप्तभाषणे (speaking confidentially) comes the word मन्त्र (advice), which specifically refers to prayers. There are also instructive ways to explain word meanings, f.e., as if मन्त्र was derived from मनस् plus त्रायते ('by which the mind is delivered').

Words may also acquire a conventional meaning, different from their etymological meaning. E.g., अब्ज, अम्बुज, अम्भोज, उदज, नीरज, etc., mean 'born in mud/water'. By convention these names are reserved for the lotus, although many other plants and animals are born in the same environment.

SEE **SANSKRIT_3 _DHATUS**

5.9 UPASARGA

उपसर्ग are applied to धातु and नाम, by which the meaning is either

followed: गच्छति – he goes → निर्गच्छति – he goes

qualified: धावति – he runs → प्रधावति – he runs fast

or altered: गच्छति – he goes → आगच्छति – he comes.

अति. very →अतिसुन्दर; beyond →अतीत; by सन्धि अत्य्. →अत्यन्त.

अधि. Vedic »at«, Lat. »ad«; over →अधिदैव; by सन्धि अध्य्. →अध्यक्ष.

अनु. after, along →अनुगामी; by सन्धि अन्व्. →अन्वय.

अप. down, away, »off«, Gr. »apo-«, Lat. »ab-« →अपराध.

अभि. towards →अभिगम; intense →अभिज्ञ.

अव. under /down →अवतार; away →अवज्ञा.

आ. fully →आनन्द; towards →आकर्ष; up to →आब्रह्म; with words of motion it reverses the action →आगम, आदान.

उद्. up →उदय; »out« →उद्भव; by सन्धि उच्. →उच्छ्वास, उज्. →उज्ज्वल, उत्. →उत्तम, उन्. →उन्मूलन.

उप. near →उपासन; »sub-«, Gr. »hypo« →उपवेद.

दुर्. hard, →दुर्ग; bad, »dys-« →दुर्बुद्धि; by सन्धि दुः. →दुःख, दुष्. →दुष्कृत.

नि. down, »nether« →निग्रह.

निर्. out →निरस्त; without →निर्जल; by सन्धि निः. →निःस्पृह, निश्. →निश्चल, निष्. →निष्फल.

परि. around, »peri-« →परिक्रम; fully →परित्याग.

प्र. before, »pre-« →प्राक्; forth, »pro-« →प्राण; full →प्रसाद.

प्रति. towards →प्रतीक्षा; against →प्रतिकार; each, »per« →प्रतिदिनम्; by सन्धि प्रत्य्. →प्रत्यक्ष.

वि. away, without →विगुण; distinct, different →विज्ञान; reverse, bad →विकर्म; by सन्धि व्य्. →व्यर्थ.

सम्. together →समवेत; complete, perfect →समर्चा; by सन्धि सं. →संस्कृत, सङ्. →सङ्ख्या, सञ्. →सञ्जय, सन्. →सन्धि.

सु. well →सुकृति; beautiful →सुकन्या; very →सुसुखम्; by सन्धि स्व्. →स्वल्प.

5.10 KRIDANTA

नाम are derived from धातु by adding कृत्-प्रत्यय, then called कृदन्त. There are different types, of which we give a few examples.

(1) With the Pratyayas ***.ana*** and ***.[ṭ]ana*** भाव-प्रयोग (Abstract Nouns) and करण-प्रयोग (Instrumental Nouns) are formed:
√[डु]कृ[ञ्] → करण – doing

(2) With ***.tum[u]***, the Infinitive is formed:
√[डु]कृ[ञ्] → कर्तुम् – to do (अव्यय)

(3) In कर्म-वाच्य (Passive Voice), ***.[k]ta*** is applied:
√[डु]कृ[ञ्] → कृत – done

Sometimes, *.i.* is inserted:
√स्था → स्थित – situated

But in कर्तृ-वाच्य (Active Voice), ***.[k]tavat[u]*** is applied:
√[डु]कृ[ञ्] → कृतवत् – 'someone who did', he did; declined like भवत् (*.vat[u]*)

(4) For a preceeding action, ***.[k]tvā*** is applied:
√[डु]कृ[ञ्] → कृत्वा – [after] doing (अव्यय)

But when उपसर्ग is applied to a धातु, ***.ya[p]*** is used instead. Such words should not be confused with (6), which are not अव्यय.
अनु.√[डु]कृ[ञ्] → अनुकार्य – [after] imitating

(5) The Pratyaya ***.[ś]at[ṛ]*** is used to describe an action, **simultaneous** to the main activity of the sentence:
√[डु]कृ[ञ्] → कुर्वत्*[ṛ]* – 'who is doing', [while] doing; declension like भवत्*[ṛ]*, except for कुर्वन् *1.1.

A similar Pratyaya is *.**[ś]āna***:
√[डु]कृ[ञ्] → कुर्वाण – [while] doing

The Passive is formed by inserting ***.ya.***:
√[डु]कृ[ञ्] → क्रियमान – [while] being done

For Future, ***.sya.*** (***.ṣya.*** by सन्धि) is inserted:
√[डु]कृ[ञ्] + *.[ś]at[ṛ]* → करिष्यत् – who will be doing
√[डु]कृ[ञ्] + *.[ś]āna* → करिष्यमान – who will be doing

(6) ***.ya*** (for *.ya[t]*, *.[k]ya[p]* and *.[ṇ]ya[t]*), ***.tavya***, and ***.anīya*** are used to point out **Duty**. Compare with (4).
√[डु]कृ[ञ्] → कार्य , कर्तव्य , करणीय – 'which has to be done', duty

(7) ***.tṛ[n]*** for doership:
√[डु]कृ[ञ्] + ***.tṛ[n]*** → कर्तृ – doer; कर्ता *1.1

Similarly:
√मत्रि + ***.[ṇ]in[i]*** → मन्त्रिन् – advisor; मन्त्री *1.1
√वस + ***.tra*** → वस्त्र – 'which covers', garment
√जनी + ***.tu*** → जन्तु – living entity
√नम + ***.ra*** → नम्र – humble
√भज + ***.[k]ti*** → भक्ति – devotion
√भू + ***.[gh]a[ṇ]*** → भाव – state of being
√यज + ***.na*** → यज्ञ – sacrifice
√साध + ***.u[ṇ]*** → साधु – saintly person

Sometimes in the sense of future:
√गम्लृ → गामिन् – who will go; गामी *1.1

(8) Some कृदन्त can only be used in समास with a preceding object:
√[डु]कृ[ञ्] → -कृत् – doer; as in कर्म-कृत् – doer of work

Similarly:
√[डु]कृ[ञ्] → -द – giving; सुख-दः – giving happiness
√स्था → -स्थ – standing; योग-स्थ – situated in Yoga
√विद → -विद् – knowing; वेद-विद् – knowing Veda
√ज्ञा → -ज्ञ – knowing; क्षेत्र-ज्ञः – knowing the field (body)
√पा → -प – drinking; सोम-पः – drinking Soma
√गम्लृ → -ग – going; सर्वत्र-गः – going everywhere
√जनी → -ज – being born; अ-जः – unborn

5.11 TADDHITA

तद्धित प्रत्यय are added to words to derive उपपद ('subwords').

(1) ***.mat[u]***, indicates possession:
श्री → श्रीमत् – 'with श्री (fortune)'; श्रीमान् *1.1

.mat[u] changes to ***.vat[u]*** after words ending in *a* :
भग → भगवत् – 'with भग (opulence)'; भगवान् *1.1

.vat[i] looks similar, but means 'like' or 'as', and forms अव्यय :
दण्ड → दण्डवत् – like a rod

(2) ***.tva*** (n.) and ***.tā[p]*** (f.) are used to form Abstract Nouns.
सम → समत्व *n., समता *f. – 'sameness', equality

(3) ***.tara*** makes the Comparative and ***.tama*** the Superlative.
गुह्य → गुह्यतर – more secret; गुह्यतम – most secret

Similarly, with ***.īyas[u]*** and ***.iṣṭha***:
श्री → श्रेयस् – 'more श्री', better; श्रेष्ठ – 'most श्री', best

(4) ***.maya*** conveys 'full/made of':
मङ्गल → मङ्गलमय – full of fortune

A similar प्रत्यय is ***.mātra*** ('just this much').
निमित्त → निमित्तमात्र – the cause only

(5) Words formed with ***.tas[i]*** are अव्यय and mainly interpreted like पञ्चमी :
सर्व → सर्वतस् – from /than all; (by सन्धि) सर्वतः
मद् → मत्तः – from me, than me

Similarly:
सर्व + ***.tra*** (indicating place) → सर्वत्र – everywhere
सर्व + ***.dā*** (indicating time) → सर्वदा – always
सर्व + ***.thā*** (indicating manner) → सर्वथा – in every way

Important अव्यय are formed in this way:

	+ .*tas[i]*	+ .*tra*	+ .*dā*	+ .*thā*
सर्व	सर्वतः	सर्वत्र	सर्वदा	सर्वथा
अन्य	अन्यतः	अन्यत्र	अन्यदा	अन्यथा
एक	एकतः	एकत्र	एकदा	
किम्	कुतः	कुत्र (क्व)	कदा	(कथम्)
यद्	यतः	यत्र	यदा	यथा
तद्	ततः	तत्र	तदा	तथा

For repetition:

एक + ***.dhā*** → एकधा – one time

सहस्र + ***.kṛtvas[u]*** → सहस्रकृत्वः – thousand times

(6) Interrogatives are made indefinite by adding ***.cid*** or ***.cana***.

कदा → कदाचिद् and कदाचन – sometimes

Similarly, with अपि:

कुत्र → कुत्रचिद्, कुत्रापि – somewhere

क्व → क्वचिद्, क्वापि – somewhere

कुतः → कुतश्चिद्/कुतश्चन, कुतोपि – from somewhere

कः *m.1.1 → कश्चिद्/कश्चन, कोपि – someone

के *m.1.3 → केचिद्/केचन, केपि – someone

का *f.1.1 → काचिद्/काचन, कापि – someone

किम् *s.1.1 → किञ्चिद्/किञ्चन, किमपि – something

कथम् → कथञ्चिद्/कथञ्चन, कथमपि – somehow

(7) ***.ī[p]*** forms the Feminine Gender:

देव → देवी – goddess

योगिन् → योगिनी

Less frequently ***.ā[p]*** is used:

कृष्ण → कृष्णा – name of Draupadī

(8) प्रत्यय in this group express relationships or moods, causing certain transformations inside the word:

वसुदेव → वासुदेव – son or descendent of वसुदेव

यदु → यादव – son of यदु

देव → दैव – godly

ईश्वर → ऐश्वर्य – lordship

मुनि → मौन – 'the mood of a Muni', silence, gravity

5.12 VISHESHANA

विशेषण ('qualifier') qualify विशेष्य ('qualified') either as
Adjektive: श्यामः रामः – dark Rāma
Epithet: एकपत्निः रामः – one-wife Rāma
Participle: सङ्कीर्तितः रामः – glorified Rāma
Pronoun: सः रामः – that Rāma, (or:) he is Rāma
Number: त्रयः रामाः – three Rāma
or Noun: राजा रामः – King Rāma

They may describe a
Class: क्षौमं वसनम् – silk fabric
Quality: श्यामः रामः – dark Rāma
or Activity: विहारी देवः – sporting Deva

Gender:

विशेषण have either a नियत-लिङ्ग (fixed gender):
अयोध्यायाः *f.6.1 रामः *m.1.1 – Rāma of Ayodhyā (remains feminine)

... or a वाच्य-लिङ्ग (changeable gender), taking लिङ्ग, विभक्ति and वचन of the विशेष्य:
सुन्दरः नरः *m.1.1 – a beautiful man
सुन्दरी स्त्री *f.1.1 – a beautiful woman
सुन्दरं कुलम् *n.1.1 – a beautiful family
सुन्दरौ नरौ *m.1.**2** – two beautiful men

When the विशेष्य is अव्यय, the विशेषण takes नपुंसकलिङ्ग:
महत् *n.1.1 स्वः – the great sky

One विशेषण can have more than one विशेष्य. The following rules apply:

(1) regarding वचन

Considering many विशेष्य individually:
रामः च कृष्णः च सुन्दरः *m.1.**1** – Rāma [is beautiful] und Krishna ist beautiful

Considering many विशेष्य together:

रामः च कृष्णः च सुन्दरौ *m.1.**2** – Rāma and Krishna are [both] beautiful

Sometimes a विशेषण remains in एकवचन, although the विशेष्य is in बहुवचन:
वेदाः *m.1.**3** प्रमाणम् *n.1.**1** – the [many] Vedas are the [one] standard

(2) regarding लिङ्ग

(m.) over (f.):
श्री *f. च विष्णुः ***m.*** च सुन्दरौ ***m.***1.2 – Lakshmī and Vishnu are beautiful

(n.) over (m.) and (f.):
कृष्णः *m. यमुना *f. वृन्दावनम् ***n.*** श्यामानि ***n.***1.3 – Krishna, Yamunā and Vrindāvana are dark

5.13 SAMASA

The main types of समास are explained by विग्रह ('separating' their components into a simple expression):

(1) The first type is called द्वन्द्व ('pair'), where two or more components have the same value.
रागः च द्वेषः च इति राग-द्वेषौ *m.1.**2** – राग-द्वेष means attachment and aversion
सुखम् च दुःखम् च इति सुख-दुःखे ***n.**1.2 – happiness and distress
सिद्धिः च असिद्धिः च इति सिद्ध्यसिद्धी ***f.**1.2 – success and failure

With more than two components, the समास is declined in बहुवचन:
चन्द्रः च अर्कः च अनिलः च इति चन्द्रार्कानिलाः *m.1.**3** – moon, sun and wind

But when all components are seen in समाहार (as a unit), the समास is declined in एकवचन:
रागः च द्वेषः च इति राग-द्वेषः *m.1.**1** – attachment and aversion

(2) The characteristic of तत्पुरुष ('his servant') is that the components are related by one of the cases. In English this relationship is shown by a preposition (by, for, from, ...).
योगम् ***2**.1 आरूढः इति योगारूढः – ascended to Yoga
योगेन ***3**.1 युक्तः इति योग-युक्तः – endowed with Yoga
देवाय ***4**.1 देयम् इति देव-देयम् – given to God
योगात् ***5**.1 भ्रष्टः इति योग-भ्रष्टः – fallen from Yoga
देवस्य ***6**.1 दासः इति देव-दासः – servant of God
कर्मणाम् ***6**.3 इन्द्रियम् इति कर्मेन्द्रियम् – sense of activities
योगे ***7**.1 युक्तः इति योग-युक्तः – connected in Yoga
द्विजेषु ***7.3** उत्तमः इति द्विजोत्तमः – best among twiceborn

With pronouns:
मम ***6**.1 भक्तः इति मद्भक्तः – my Bhakti
तस्य ***6**.1 अर्थम् इति तदर्थम् – its purpose

The word order can be changed:
गुह्यानाम् ***6.3** राजा इति गुह्य-राजा / राज-गुह्यम् – the king /best of secrets

With the meaning of identity:
धर्मस्य अमृतम् इति धर्मामृतम् – the nectar of Dharma; or धर्मः एव अमृतम् इति धर्मामृतम् – the Nectar that is Dharma

(3) When a word is qualified – usually a विशेष्य by a विशेषण, the समास is called कर्म-धारय (supporting activity). Both components are in the same case.

विशेषण + विशेष्य:
श्यामः *m.1.1 रामः *m.1.1 इति श्याम-रामः – dark Rāma
पीतम् *n.1.1 अम्बरम् *n.1.1 इति पीताम्बरम् – yellow garment
श्रीमती *f.1.1 भगवद्गीता *f.1.1 इति श्रीमद्भगवद्गीता – blessed Gītā

विशेषण + विशेषण:
श्यामः सुन्दरः इति श्यामसुन्दरः – dark and beautiful

विशेषण as interrogative:
किम् नरः इति किन्नरः – a human?

Special forms:
कुत्सितः योगी इति कुयोगी – 'criticised', or bad Yogī
देवेन सह इति सह-देवः – together with God
समानम् रूपम् इति स-रूपम् – of the same form

Often the beauty in something is compared to a lotus (which is broad, beautiful and with reddish corners) or the moon:
पद्मस्य इव लोचनम् इति पद्म-लोचनम् – lotus(like) eye(s)

The word order can be reversed:
पद्मस्य इव मुखम् इति पद्म-मुखम् → मुख-पद्मम् – lotus(like) mouth
चन्द्रस्य इव रामः इति चन्द्र-रामः → राम-चन्द्रः – moon(like) Rāma

The negation is made in समास with the particle ***na[ñ]***, of which only अ- remains:
न मलः इति अ-मलः – 'no dirt', pure
न दृष्टम् पूर्वम् इति अ-दृष्ट-पूर्वम् – not seen before

If the word begins with a vowel, अ- becomes अन्:
न अन्तः इति अनन्तः – 'no end', endless

(4) When the समास refers to something which is not mentioned in it, it is called बहु-व्रीहि (who has ‘much rice’).

Compare (4) with the interpretation as (3):
(3) पीतम् अम्बरम् इति पीताम्बरम् *n. – yellow garment
(4) पीतम् अम्बरम् यस्य सः पीताम्बरः *m. – whose garment is yellow
(3) पद्मस्य इव लोचनम् इति पद्म-लोचनम् *n. – lotus eye
(4) पद्मम् इव लोचनम् यस्य सः पद्म-लोचनः *m. – who has lotus eyes
प्रसन्नः आत्मा यस्य सः प्रसन्नात्मा – whose mind is satisfied
अनन्ताः बाहवः यस्य सः अनन्त-बाहुः – whose arms (बाहु) are unlimited
दृढम् व्रतम् यस्य सः दृढ-व्रतः – he whose vow is strict

5.14 CONJUGATION

धातु are conjugated into आख्यात (verb) by different processes, according to which specific process the धातु are listed in 10 गण (class) as: 1. भ्वादि-गण (भू-आदि, धातु list 'beginning with ॠभू'), 2. अदादि-, 3. ह्वादि-, 4. दिवादि-, 5. स्वादि-, 6. तुदादि-, 7. रुधादि-, 8. तनादि-, 9. क्र्यादि- and 10. चुरादि-गण.

The number of this गण is always mentioned after the धातु – √अन प्राणने **2**P. Verbs are differentiated according to पुरुष (person) and वचन (number: Sing.-Dual-Pl.). We are using the following number code:

		Western	एक-व°	द्वि-व°	बहु-व°
प्रथम-पु°	first person (he/she/it)	'third person'	*1.1 he	*1.2 they both	*1.3 they all
मध्यम-पु°	middle person (you)	'second person'	*2.1 you	*2.2 you both	*2.3 you all
उत्तम-पु°	ultimate person (I)	'first person'	*3.1 I	*3.2 we both	*3.3 we all

The conjugation uses specific प्रत्यय, beginning with ***.ti[p]*** (*.ti[p]*-आदि, hence called तिबादि) and other विकरण ('transforming' particles). There are two sets of प्रत्यय – परस्मै-पद ('word for another', **A**) and आत्मने-पद ('word for one's self', **P**), originally used when the result of the action is intended for another, or for the doer, respectively.

P

.ti[p]	*.tas*	*.anti*
.si[p]	*.thas*	*.tha*
.mi[p]	*.vas*	*.mas*

A

.te	*.āte*	*.ante*
.se	*.āthe*	*.dhve*
.e	*.vahe*	*.mahe*

In Active Voice, some धातु take only **P** प्रत्यय, like *.ti[p]*, and are marked with 'P' (after the गण):

√रक्ष 1**P** + *.ti[p]* → रक्षति he protects

Some धातु take only **A** प्रत्यय, like *.te*, and are marked with 'A':

√त्रैङ् 1**A** + *.te* → त्रायते he protects

Others can take both, are called उभय-पद ('word for both', **U**), and are marked with 'U':

√[डु]पचष् 1**U** + *.ti[p]* → पचति he cooks

+ *.te* → पचते he cooks

Passive Voice is always formed with the **A** प्रत्यय, and the particle *.ya.* is inserted.

Active with **P**

पचति	पचतः	पचन्ति
पचसि	पचथः	पचथ
पचामि	पचावः	पचामः

Active with **A**

पचते	पचेते	पचन्ते
पचसे	पचेथे	पचध्वे
पचे	पचावहे	पचामहे

Passive with **A**

पच्यते	पच्येते	पच्यन्ते
पच्यसे	पच्येथे	पच्यध्वे
पच्ये	पच्यावहे	पच्यामहे

Rules

(1) regarding वचन

Verbs can indicate subjects collectively:

भीमः च अर्जुनः च पचतः *1.**2** – Bhīma and Arjuna are [both] cooking

युधिष्ठिरः च भीमः च अर्जुनः च पचन्ति *1.**3** – ... are [all] cooking

... or individually:

भीमः च अर्जुनः च पचति *1.**1** – भीम [is] and अर्जुन is cooking.

युधिष्ठिरः च भीमः च अर्जुनः च पचति *1.**1** – ... 'is' cooking.

If the subjects are not named individually, this rule is not applicable:

ते पचन्ति *1.**3** – they are cooking

(2) regarding पुरुष

When there is more than one subject, the Dhātu is conjugated according to the highest Purusha – उत्तम- over प्रथम- and मध्यम-पुरुष:

सः *1.1 च त्वं *2.1 च पचथः *2.2 – he and you are cooking

सः *1.1 च त्वं *2.1 च अहं *3.1 च पचामः *3.3 – he, you and I are cooking

5.15 TABLES OF CONJUGATION

There are six **Tenses** indicating काल (time), and four moods indicating अर्थ (purpose):

1	लट्	वर्तमान-काल (present)	he does
2	विधि-लिङ्	विधि (duty) and सम्भावन (possibility)	he should /could
3	लोट्	प्रेरणा (command)	he must
4	लङ्	अनद्यतन-भूतकाल (non-present-day past)	he did
5	लुङ्	भूत-काल ([general] past)	he did
6	लिट्	परोक्ष-भूतकाल (not witnessed past)	he did
7	आशीर्-लिङ्	आशीर्वाद (blessing)	let him
8	लुट्	अनद्यतन-भविष्यत्काल (non-present-day future)	he will
9	लृट्	भविष्यत्-काल ([general] future)	he will
10	लृङ्	कार्य-कारण (cause and effect)	if he would ... he could

P √(डु)पचष् पाके 1U **A**

1 लट् वर्तमान-काल	पचति*1.1.1	पचतः	पचन्ति	पचते	पचेते	पचन्ते
	पचसि	पचथः	पचथ	पचसे	पचेथे	पचध्वे
	पचामि	पचावः	पचामः	पचे	पचावहे	पचामहे
2 विधि-लिङ् विधि /सम्भावन	पचेत्*2.1.1	पचेताम्	पचेयुः	पचेत	पचेयाताम्	पचेरन्
	पचेः	पचेतम्	पचेत	पचेथाः	पचेयाथाम्	पचेध्वम्
	पचेयम्	पचेव	पचेम	पचेय	पचेवहि	पचेमहि
3 लोट् प्रेरणा	पचतु*3.1.1	पचताम्	पचन्तु	पचताम्	पचेताम्	पचन्ताम्
	पच	पचतम्	पचत	पचस्व	पचेथाम्	पचध्वम्
	पचानि	पचाव	पचाम	पचै	पचावहै	पचामहै
4 लङ् अनद्यतन-भूतकाल	अपचत्	अपचताम्	अपचन्	अपचत	अपचेताम्	अपचन्त
	अपचः	अपचतम्	अपचत	अपचथाः	अपचेथाम्	अपचध्वम्
	अपचम्	अपचाव	अपचाम	अपचे	अपचावहि	अपचामहि
5 लुङ् भूत-काल	अपाक्षीत्	अपाक्ताम्	अपाक्षुः	अपक्त	अपक्षाताम्	अपक्षत
	अपाक्षीः	अपाक्तम्	अपाक्त	अपक्थाः	अपक्षाथाम्	अपग्ध्वम्
	अपाक्षम्	अपाक्ष्व	अपाक्ष्म	अपक्षि	अपक्ष्वहि	अपक्ष्महि
6 लिट् परोक्ष-भूतकाल	पपाच	पेचतुः	पेचुः	पेचे	पेचाते	पेचिरे
	पेचिथ	पेचतुः	पेच	पेचिषे	पेचाथे	पेचिध्वे
	पपाच	पेचिव	पेचिम	पेचे	पेचिवहे	पेचिमहे
7 आशीर्-लिङ् आशीर्वाद	पच्यात्	पच्यास्ताम्	पच्यासुः	पक्षीष्ट	पक्षीयास्ताम्	पक्षीरन्
	पच्याः	पच्यास्तम्	पच्यास्त	पक्षीष्ठाः	पक्षीयास्थाम्	पक्षीध्वम्
	पच्यासम्	पच्यास्व	पच्यास्म	पक्षीय	पक्षीवहि	पक्षीमहि
8 लुट् अनद्यतन-भविष्यत्काल	पक्ता	पक्तारौ	पक्तारः	पक्ता	पक्तारौ	पक्तारः
	पक्तासि	पक्तास्थः	पक्तास्थ	पक्तासे	पक्तासाथे	पक्ताध्वे
	पक्तास्मि	पक्तास्वः	पक्तास्मः	पक्ताहे	पक्तास्वहे	पक्तास्महे
9 लृट् भविष्यत्-काल	पक्ष्यति	पक्ष्यतः	पक्ष्यन्ति	पक्ष्यते	पक्ष्येते	पक्ष्यन्ते
	पक्ष्यसि	पक्ष्यथः	पक्ष्यथ	पक्ष्यसे	पक्ष्येथे	पक्ष्यध्वे
	पक्ष्यामि	पक्ष्यावः	पक्ष्यामः	पक्ष्ये	पक्ष्यावहे	पक्ष्यामहे
10 लृङ् कार्य-कारण	अपक्ष्यत्	अपक्ष्यताम्	अपक्ष्यन्	अपक्ष्यत	अपक्ष्येताम्	अपक्ष्यन्त
	अपक्ष्यः	अपक्ष्यतम्	अपक्ष्यत	अपक्ष्यथाः	अपक्ष्येथाम्	अपक्ष्यध्वम्
	अपक्ष्यम्	अपक्ष्याव	अपक्ष्याम	अपक्ष्ये	अपक्ष्यावहि	अपक्ष्यामहि

Important cases and verbs: √भू सत्तायाम् 1P √अस भुवि 2P

	√भू सत्तायाम् 1P			√अस भुवि 2P		
1 लट् वर्तमान-काल	भवति	भवतः	भवन्ति	अस्ति	स्तः	सन्ति
	भवसि	भवथः	भवथ	असि	स्थः	स्थ
	भवामि	भवावः	भवामः	अस्मि	स्वः	स्मः
2 विधि-लिङ् विधि /सम्भावन	भवेत्	भवेताम्	भवेयुः	स्यात्	स्याताम्	स्युः
	भवेः	भवेतम्	भवेत	स्याः	स्यातम्	स्यात
	भवेयम्	भवेव	भवेम	स्याम्	स्याव	स्याम
3 लोट् प्रेरणा	भवतु	भवताम्	भवन्तु	अस्तु	स्ताम्	सन्तु
	भव	भवतम्	भवत	एधि	स्तम्	स्त
	भवानि	भवाव	भवाम	असानि	असाव	असाम
4 लङ् अनद्यतन-भूतकाल	अभवत्	अभवताम्	अभवन्	आसीत्	आस्ताम्	आसन्
	अभवः	अभवतम्	अभवत	आसीः	आस्तम्	आस्त
	अभवम्	अभवाव	अभवाम	आसम्	आस्व	आस्म
9 लृट् भविष्यत्-काल	भविष्यति	भविष्यतः	भविष्यन्ति	भविष्यति	भविष्यतः	भविष्यन्ति
	भविष्यसि	भविष्यथः	भविष्यथ	भविष्यसि	भविष्यथः	भविष्यथ
	भविष्यामि	भविष्यावः	भविष्यामः	भविष्यामि	भविष्यावः	भविष्यामः

	√ज्ञा अवबोधने 9P			√स्था गति-निवृत्तौ 1P		
1 लट् वर्तमान-काल	जानाति	जानीतः	जानन्ति	तिष्ठति	तिष्ठतः	तिष्ठन्ति
	जानासि	जानीथः	जानीथ	तिष्ठसि	तिष्ठथः	तिष्ठथ
	जानामि	जानीवः	जानीमः	तिष्ठामि	तिष्ठावः	तिष्ठामः
2 विधि-लिङ् विधि /सम्भावन	जानीयात्	जानीयाताम्	जानीयुः	तिष्ठेत्	तिष्ठेताम्	तिष्ठेयुः
	जानीयाः	जानीयातम्	जानीयात	तिष्ठेः	तिष्ठेतम्	तिष्ठेत
	जानीयाम्	जानीयाव	जानीयाम	तिष्ठेयम्	तिष्ठेव	तिष्ठेम
3 लोट् प्रेरणा	जानातु	जानीताम्	जानन्तु	तिष्ठतु	तिष्ठताम्	तिष्ठन्तु
	जानीहि	जानीतम्	जानीत	तिष्ठ	तिष्ठतम्	तिष्ठत
	जानानि	जानाव	जानाम	तिष्ठानि	तिष्ठाव	तिष्ठाम
4 लङ् अनद्यतन-भूतकाल	अजानात्	अजानीताम्	अजानन्	अतिष्ठत्	अतिष्ठताम्	अतिष्ठन्
	अजानाः	अजानीतम्	अजानीत	अतिष्ठः	अतिष्ठतम्	अतिष्ठत
	अजानाम्	अजानीव	अजानीम	अतिष्ठम्	अतिष्ठाव	अतिष्ठाम
9 लृट् भविष्यत्-काल	ज्ञास्यति	ज्ञास्यतः	ज्ञास्यन्ति	स्थास्यति	स्थास्यतः	स्थास्यन्ति
	ज्ञास्यासि	ज्ञास्यथः	ज्ञास्यथ	स्थास्यसि	स्थास्यथः	स्थास्यथ
	ज्ञास्यामि	ज्ञास्यावः	ज्ञास्यामः	स्थास्यामि	स्थास्यावः	स्थास्यामः

	√गम्लृ गतौ 1P			√इषु इच्छायाम् 6P		
1 लट्	गच्छति	गच्छतः	गच्छन्ति	इच्छति	इच्छतः	इच्छन्ति
वर्तमान-	गच्छसि	गच्छथः	गच्छथ	इच्छसि	इच्छथः	इच्छथ
काल	गच्छामि	गच्छावः	गच्छामः	इच्छामि	इच्छावः	इच्छामः
2 विधि-लिङ्	गच्छेत्	गच्छेताम्	गच्छेयुः	इच्छेत्	इच्छेताम्	इच्छेयुः
विधि	गच्छेः	गच्छेतम्	गच्छेत	इच्छेः	इच्छेतम्	इच्छेत
/सम्भावन	गच्छेयम्	गच्छेव	गच्छेम	इच्छेयम्	इच्छेव	इच्छेम
3 लोट्	गच्छतु	गच्छताम्	गच्छन्तु	इच्छतु	इच्छताम्	इच्छन्तु
प्रेरणा	गच्छ	गच्छतम्	गच्छत	इच्छ	इच्छतम्	इच्छत
	गच्छानि	गच्छाव	गच्छाम	इच्छानि	इच्छाव	इच्छाम
4 लङ्	अगच्छत्	अगच्छताम्	अगच्छन्	ऐच्छत्	ऐच्छताम्	ऐच्छन्
अनद्यतन-	अगच्छः	अगच्छतम्	अगच्छत	ऐच्छः	ऐच्छतम्	ऐच्छत
भूतकाल	अगच्छम्	अगच्छाव	अगच्छाम	ऐच्छम्	ऐच्छाव	ऐच्छाम
9 लृट्	गमिष्यति	गमिष्यतः	गमिष्यन्ति	एषिष्यति	एषिष्यतः	एषिष्यन्ति
भविष्यत्-	गमिष्यसि	गमिष्यथः	गमिष्यथ	एषिष्यसि	एषिष्यथः	एषिष्यथ
काल	गमिष्यामि	गमिष्यावः	गमिष्यामः	एषिष्यामि	एषिष्यावः	एषिष्यामः

	√स्मृ आध्याने 1P			√दृशिर् प्रेक्षणे 1P		
1 लट्	स्मरति	स्मरतः	स्मरन्ति	पश्यति	पश्यतः	पश्यन्ति
वर्तमान-	स्मरसि	स्मरथः	स्मरथ	पश्यसि	पश्यथः	पश्यथ
काल	स्मरामि	स्मरावः	स्मरामः	पश्यामि	पश्यावः	पश्यामः
2 विधि-लिङ्	स्मरेत्	स्मरेताम्	स्मरेयुः	पश्येत्	पश्येताम्	पश्येयुः
विधि	स्मरेः	स्मरेतम्	स्मरेत	पश्येः	पश्येतम्	पश्येत
/सम्भावन	स्मरेयम्	स्मरेव	स्मरेम	पश्येयम्	पश्येव	पश्येम
3 लोट्	स्मरतु	स्मरताम्	स्मरन्तु	पश्यतु	पश्यताम्	पश्यन्तु
प्रेरणा	स्मर	स्मरतम्	स्मरत	पश्य	पश्यतम्	पश्यत
	स्मराणि	स्मराव	स्मराम	पश्यानि	पश्याव	पश्याम
4 लङ्	अस्मरत्	अस्मरताम्	अस्मरन्	अपश्यत्	अपश्यताम्	अपश्यन्
अनद्यतन-	अस्मरः	अस्मरतम्	अस्मरत	अपश्यः	अपश्यतम्	अपश्यत
भूतकाल	अस्मरम्	अस्मराव	अस्मराम	अपश्यम्	अपश्याव	अपश्याम
9 लृट्	स्मरिष्यति	स्मरिष्यतः	स्मरिष्यन्ति	द्रक्ष्यति	द्रक्ष्यतः	द्रक्ष्यन्ति
भविष्यत्-	स्मरिष्यसि	स्मरिष्यथः	स्मरिष्यथ	द्रक्ष्यसि	द्रक्ष्यथः	द्रक्ष्यथ
काल	स्मरिष्यामि	स्मरिष्यावः	स्मरिष्यामः	द्रक्ष्यामि	द्रक्ष्यावः	द्रक्ष्यामः

	√(डु) कृञ् करणे **8U**			√शक्लृ शक्तौ **5P**		
1 लट्	करोति	कुरुतः	कुर्वन्ति	शक्नोति	शक्नुतः	शक्नुवन्ति
वर्तमान-	करोषि	कुरुथः	कुरुथ	शक्नोषि	शक्नुथः	शक्नुथ
काल	करोमि	कुर्वः	कुर्मः	शक्नोमि	शक्नुवः	शक्नुमः
2 विधि-लिङ्	कुर्यात्	कुर्याताम्	कुर्युः	शक्नुयात्	शक्नुयाताम्	शक्नुयुः
विधि	कुर्याः	कुर्यातम्	कुर्यात	शक्नुयाः	शक्नुयातम्	शक्नुयात
/सम्भावन	कुर्याम्	कुर्याव	कुर्याम	शक्नुयाम्	शक्नुयाव	शक्नुयाम
3 लोट्	करोतु	कुरुताम्	कुर्वन्तु	शक्नोतु	शक्नुताम्	शक्नुवन्तु
प्रेरणा	कुरु	कुरुतम्	कुरुत	शक्नुहि	शक्नुतम्	शक्नुत
	करवाणि	करवाव	करवाम	शक्नवानि	शक्नवाव	शक्नवाम
4 लङ्	अकरोत्	अकुरुताम्	अकुर्वन्	अशक्नोत्	अशक्नुताम्	अशक्नुवन्
अनद्यतन-	अकरोः	अकुरुतम्	अकुरुत	अशक्नोः	अशक्नुतम्	अशक्नुत
भूतकाल	अकरवम्	अकुर्व	अकुर्म	अशक्नवम्	अशक्नुव	अशक्नुम
9 लृट्	करिष्यति	करिष्यतः	करिष्यन्ति	शक्ष्यति	शक्ष्यतः	शक्ष्यन्ति
भविष्यत्-	करिष्यसि	करिष्यथः	करिष्यथ	शक्ष्यसि	शक्ष्यथः	शक्ष्यथ
काल	करिष्यामि	करिष्यावः	करिष्यामः	शक्ष्यामि	शक्ष्यावः	शक्ष्यामः

	√सेवृ सेवने **1A**			√(डु) लभष् प्राप्तौ **1A**		
1 लट्	सेवते	सेवेते	सेवन्ते	लभते	लभेते	लभन्ते
वर्तमान-	सेवसे	सेवेथे	सेवध्वे	लभसे	लभेथे	लभध्वे
काल	सेवे	सेवावहे	सेवामहे	लभे	लभावहे	लभामहे
2 विधि-लिङ्	सेवेत	सेवेयाताम्	सेवेरन्	लभेत	लभेयाताम्	लभेरन्
विधि	सेवेथाः	सेवेयाथाम्	सेवेध्वम्	लभेथाः	लभेयाथाम्	लभेध्वम्
/सम्भावन	सेवेय	सेवेवहि	सेवेमहि	लभेय	लभेवहि	लभेमहि
3 लोट्	सेवताम्	सेवेताम्	सेवन्ताम्	लभताम्	लभेताम्	लभन्ताम्
प्रेरणा	सेवस्व	सेवेथाम्	सेवध्वम्	लभस्व	लभेथाम्	लभध्वम्
	सेवै	सेवावहै	सेवामहै	लभै	लभावहै	लभामहै
4 लङ्	असेवत	असेवेताम्	असेवन्त	अलभत	अलभेताम्	अलभन्त
अनद्यतन-	असेवथाः	असेवेथाम्	असेवध्वम्	अलभथाः	अलभेथाम्	अलभध्वम्
भूतकाल	असेवे	असेवावहि	असेवामहि	अलभे	अलभावहि	अलभामहि
9 लृट्	सेविष्यते	सेविष्येते	सेविष्यन्ते	लप्स्यते	लप्स्येते	लप्स्यन्ते
भविष्यत्-	सेविष्यसे	सेविष्येथे	सेविष्यध्वे	लप्स्यसे	लप्स्येथे	लप्स्यध्वे
काल	सेविष्ये	सेविष्यावहे	सेविष्यामहे	लप्स्ये	लप्स्यावहे	लप्स्यामहे

5.16 ANVAYA

The अन्वय (regular word 'order', syntax) in an Active sentence is कर्ता (subject) – कर्म (object) – क्रिया ('activity', represented by the verb).

देवः *1.1	God
नरम् *2.1	man
रक्षति ।	protects.

Other words can be placed wherever they fit the intention best:

अर्जुन *8.1	Oh Arjuna!
लोके *7.1	In the world
देवः हस्तेन *3.1	God with [his] hand
नरम् तदनुग्रहाय *4.1	man, to favor him
भयात् *5.1 रक्षति ।	protects from danger.

विशेषण come before their विशेष्य .

भक्त *8.1 अर्जुन *8.1	Oh Bhakta Arjuna!
अस्मिन् *7.1 लोके *7.1	In this world
दयालुः *1.1 देवः *1.1	the merciful God
...	etc.

Since the grammatical value of a word is fixed in the case ending, one can rearrange the words of a Sanskrit sentence in any order and the meaning does not change.

5.17 PRONOUNS ...

The **Pronouns** यद् and तद् can be used as correlatives in any of their forms. किम् (what?) is the original **Interrogative** from which अव्यय like कुत्र are derived.

कः *m.1.1 – who	यः…सः – who ... he
के *m.1.3	ये…ते
किम् *n.1.1 – what	यद्…तद्
कानि *n.1.3	यानि…तानि
का *f.1.1	या…सा
काः *f.1.3	याः…ताः
केन *3.1 – with whom /what	येन…तेन
कस्मात् *5.1 – why	यस्मात्…तस्मात् – because ... therefore
कुत्र/क्व – where	यत्र…तत्र – where ... there
कुतः – wherefrom, why	यतः…ततः
कथम् – how	यथा…तथा – as ... so
कदा – when	यदा…तदा – when ... then
कर्हि – if	यदि/तर्हि…तर्हि – if ... then
किम् (Avyaya) – why	यद्…तद् – because ... therefore
किमर्थम् (Avyaya) – why	यदर्थम्…तदर्थम्
कति *m.f.n. – how many	यति…तति – how many ... so many
कीयान् *m.1.1 – how much	यावान्…तावान् – how much ... so much
कीयन्तः *m.1.3	यावन्तः…तावन्तः
कीयत् *n.1.1	यावत्…तावत्
कीयन्ति *n.1.3	यावन्ति…तावन्ति
कीयती *f.1.1	यावती…तावती
कीयत्यः *f.1.3	यावत्यः…तावत्यः
कीदृक् *m.f.n. – what kind of	यादृक्…तादृक् – as ... so
कीदृशः *m.1.1	यादृशः…तादृशः
कीदृशम् *n.1.1	यादृशम्…तादृशम्
कीदृशी *f.1.1	यादृशी…तादृशी

किम् as question marker:
ग्रामं गच्छसि किम् – are you going to the village?

वा, indicating option and question:
गीता भागवतं वा – गीता or भागवतम्
ग्रामं गच्छसि वा – are you going to the village?

Conditional:
यदि ग्रामं गच्छसि or ग्रामं गच्छसि चेद् – if you go to the village, ...

Distributive:
When the relative pronoun यद् (in any of its forms) is doubled, it acquires a distributive sense. The double relative is used along with a double correlative.
यद् यद् श्रेष्ठः आचरति ... तद् तद् जनः – whatever a great man does ... that very same thing people [also do]

Emphatic:
When the relative pronoun यद् is used in combination with the interrogative किम्, in any of their forms, they denote emphasis and indefiniteness.
येन केन प्रकारेण – by whatever (any) means

In the following cases a word is द्विरुक्ति ('said twice'):
(1) Repetition
संस्मृत्य संस्मृत्य ('पुनः पुनः' संस्मृत्य) – repeatedly remembering

(2) Generalisation
यद् यद् – whatever
गृहे गृहे – in each house

(3) Criticism, Honor (with सम्बोधन)
अर्जुन अर्जुन – oh अर्जुन, अर्जुन!

(4) Abundance
अहो भाग्यम् [अहो] भाग्यम् – what immense fortune!

(5) Excitement
पश्य पश्य पश्य – look, look, look!